

Değerlerin Davranış Boyutuna Yansımaları: Osmanlı Devleti Örneği (1256-1924)¹

Reflections of Values on the Dimension of Behavior: The Example of the Ottoman State (1256-1924)

Büşra ELÇİÇEĞİ²

Öz

Her ulus devlet eğitim sistemleri aracılığıyla vatandaşlarının toplumsal hayata uyumunu kolaylaştırmak için gerekli ve istendik davranışları kazandırmaya çalışır. Bir ulus devletin sürdürülebilirliğini sağlayan en temel yapı toplumun değer yargıları ve kültürel unsurlarının bireylere aktarılmasını sağlayan eğitimidir. Toplumsallaşmanın sistematik bir şekilde sağlanabilmesi için değerler eğitimi öğretimi eğitim sistemlerinin önemli ve ayrılmaz bir parçasıdır. Bu araştırmada belli bir dönem Osmanlı Devlet sınırları içerisinde yaşamış düşünür ve seyyahların gözlemleri ve yorumları doğrultusunda Osmanlı eğitim sistemi içerisinde Osmanlı milletinde yaşatılan değerler incelenmiştir. Çalışma nitel araştırma deseninde tasarlanmıştır. Veri toplama aracı olarak doküman incelemesi tekniği kullanılmış ve literatür taramasından yararlanılmıştır. Derlenen veriler betimsel analiz yöntemi çerçevesinde yorumlanmıştır. Sonuç olarak Türklerin yaşantısında ön plana çıkan değerlerin adalet, yardımseverlik, hoşgörü, doğruluk, dürüstlük, alçakgönüllülük, açık yüreklilik, çalışkanlık, mütevâzilik, ağırbaşlılık, sadelik, sadakat, saygı, sevgi ve cömertlik olduğu gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Osmanlı devleti, Avrupa ve Asyalı düşünürler ve seyyahlar, Değerler eğitimi.

Abstract

Each nation tries to provide the necessary and desired behaviors to facilitate the adaptation of its citizens to public life through state education systems. The most basic structure that ensures the sustainability of a nation state is education, which allows the value judgments and cultural elements of society to be transferred to individuals. In order to ensure its socialization in a systematic way, the teaching of values education is an important and integral part of educational systems. In this study, in line with the observations and comments of thinkers and travelers who lived within the borders of the Ottoman State for a certain period of time, the values lived in the Ottoman nation within the Ottoman education system were examined. Qualitative research method was preferred in the study. Document review technique was used as a data collection tool and literature scanning was used. The compiled data was interpreted within the framework of descriptive analysis method. As a result, it has been observed that the values that stand out in the life of Turks are justice, benevolence, tolerance, truth, honesty, humility, open-heartedness, hard work, modesty, dignity, simplicity, loyalty, respect, love and generosity.

Keywords: Education, Ottoman state, European and Asian thinkers and travelers, Values education.

¹ Bu araştırma Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler öğretmenliği doktora programı ders döneminde Osmanlı Eğitim Sistemi I ve II dersinde tavsiye edilen dokümanların incelenmesi sonucunda hazırlanan çalışmadan üretilmiştir.

² Arş. Gör., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul, Türkiye, busra.elcicegi@marmara.edu.tr; belcicegi@gmail.com, orcid.org/0000-0002-1346-8185.

GİRİŞ

Eğitim, “toplumsal ve siyasal sistemin meşru, gerekli ve zorunlu saydığı öğeleri yeniden üreten” bir kurumdur (İnal, 2004, s.48). Eğitim sistemi bireyin, içinde yaşadığı toplumsal hayata uyum sağlayabilmesi için öğrencilere istendik davranışların kazandırılmaya çalışıldığı bir süreçtir (Akbaş, 2004). Bireyin hem topluma adapte olabilmesi hem de toplumun sürekliliği için toplumun değer yargıları ve kültürel unsurları bireylere kasıtlı olarak aktarılır (Ertürk, 1997; Demirel, 2007). Eğitim aracılığıyla toplumsallaşmanın sürekli olarak yeniden üretildiği kurumlar ise okullardır. Kısacası okullar bir toplumun kendi kültürel nazarında değerli atfettiği anlayış ve tutumları kendinden sonra gelen kuşağa aktarmaya çalışan kurumlardır (Nucci, 2001). Öte yandan okul çağına denk gelen çocukluk dönemi, ahlak eğitimi açısından önemli kabul edilen bir dönemdir (Durkheim, 2004). Bir toplumda ahlaki değerler olmadan sadece yazılı hukuk kuralları ile insanların belli bir toplumsal düzen içinde yaşaması mümkün değildir (Aktan, 2003). Bu nedenle okullarda eğitimi gerçekleştirilen dersler aracılığıyla öğrencilere içinde yaşadığı toplumun değerleri anlatılmalıdır (Barth & Demirtaş,1997). Okullar aracılığıyla değerlerin öğrencilere kazandırılabilmesi için okul programlarında duyuşsal eğitime gerekli önem verilmelidir (Alıcıgüzel, 1998). Okulların açık (yazılı, formal) ve örtük (yazılı olmayan, informal) olmak üzere iki programı vardır. Resmi programlarda gerekli bilgi ve beceriler öğretilirken özellikle değer ve tutum alanına yönelik eğitim örtük program aracılığıyla gerçekleştirilir.

Eğitim kurumlarının temel görevlerinden biri öğrencilere; okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen (örtük) değerleri öğretmek, onların ahlakî gelişimine katkıda bulunmak ve karakterini olumlu yönde etkileyecek bir eğitim vermektir (Akbaş, 2008). Okullar aracılığıyla öğrencilere kazandırılması beklenen bilişsel hedeflerin yanı sıra duyuşsal hedeflerde bulunmaktadır. Bunlara öğrencileri vatansever bireyler yapma, onların saygılı, dürüst ve adil olmalarını sağlama vb. duyuşsal özellikler örnek verilebilir. Duyuşsal eğitim, sosyal ilişkiler ve kişisel beklentilerin bütünleştirildiği bilgi, beceri ve değerleri içermektedir. Duyuşsal eğitimin içeriğinde benlik algısı, değerler, ahlak, etik, inançlar, sosyal eğilimler, takdir duyguları, beklentiler ve tutumlar yer almaktadır (Beane, 1990: Akt. Bacanlı, 2005). Leming (2000)'e göre okullar var olduğu müddetçe duyuşsal eğitim de var olacaktır. Çünkü okullar aracılığıyla bireylere bilginin bilgisizlikten, sosyal düzenin düzensizlikten daha değerli olduğunu öğretilmektedir.

Sosyal bilimlere Znaniecki tarafından kazandırıldığı kabul edilen değer kavramı Latince “valor”; Fransızca “valeur”; İngilizce “value”; Almanca “wert” gibi kelimelerle ifade edilmektedir (Tanıt, 2007). Kavramsal çerçevede değer, “bir değere sahip olan veya değerli olan olumlu özellikler” (Titus, 1946, s.333); “belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlar” (Erdem, 2003), “insanları ve olayları değerlendirmek, eylemleri seçmek ve meşrulaştırmak için kullanılan ölçütler” (Schwartz, 1992) olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer tanıma göre ise “Uğruna yaşamaya değer inaç, fikir, eylem ve idealler”dir. Değerler sezgisel olarak ortaya konuyorsa bu ahlak eğitiminin konu alanına girmekte; fakat değerlerin bilgisi (kavramlaştırılarak) ortaya konuyorsa bu etiğin konu alanına girmektedir (Bobaroğlu, 2002, s.66). Değerler, bir toplumda yaşayan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini, kısacası içinde bulunduğu toplumda nasıl yaşaması gerektiğini öğretir. Her toplumda eğitim kurumlarının genel hedefleri arasında vatansever, çalışkan, temiz, düzenli, adil ve dürüst olma gibi birçok değer yer aldığı görülmektedir (Akbaş, 2008). Kerschensteiner (1954) insanlar tarafından oluşturulan tüm toplulukların değerler geliştirmesi gerektiğini savunur. Hökelekli (2013, s.12)'nin ifadesine göre değerler her türlü dinî ve kültürel farklılığın ötesinde her insanın iyi bir karakter geliştirmesini sağlayan yapı taşlarıdır. “Değerlere uygun bir hayat için çaba göstermeyen bir toplum ve eğitim düzeni insanlığın ahlâkî çürüme ve yozlaşmasını hiçbir yolla engelleyemez.” Toplumsal, kültürel ve ahlaki yozlaşmanın yaşanmaması için değer eğitimine önemli bir görev düşmektedir.

Ahlak ve karakter eğitimi alanlarında çalışmalar yapan Kanad (1951), "Okullarda hangi özellikte insanlar yetiştirilmelidir? Okulların temel hedefi ne olmalıdır?" sorularına cevap olarak, "Biz okullardan çıkacak kuşağın onur sahibi olmasını, adil, cesur, görev bilinci yüksek ve namuslu olmasını kısaca ahlakî karakterli olmasını istiyoruz." yanıtını almıştır. Toplumun düzen içinde sürdürülebilirliğine yönelik davranışlar kazandırma gibi temel bir amaca hizmet eden eğitim kurumlarının geçmişten günümüze en önemli görevlerinden biri değer eğitimidir. Değer ve ahlak eğitimi İkinci Dünya Savaşı sonrası geleneksel yöntemlerle devam etmiştir. Değer eğitiminde günümüze kadar değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi, ahlak eğitimi olmak üzere dört temel anlayış benimsenmiştir (Kirschenbaum, 1995).

Değer gerçekleştirme yaşam becerileri eğitimi olarak da anılmaktadır. Bu yaklaşım herhangi bir değer telkin edilmeden günün koşullarına göre kişinin hayat boyu kendisine rehberlik edecek bilgi, beceri ve duyguları öğrenmesine yardım eder (Akbaş, 2008; Kirschenbaum, 1995). Değer gerçekleştirme yaklaşımının temel varsayımı bireylerin kendi değerlerini açık bir şekilde anlayamayacak olmasıdır (Welton & Mallan, 1999). Bireylere bu yaklaşım ile rehber olunarak kendi değer sistemlerini kurmalarına yardımcı olmaya çalışılır. Değer gerçekleştirme yaklaşımı değerlerin içeriğinden çok değerlerin oluşturulma süreciyle ilgilenir (Simon, Leland & Kirschenbaum, 1972).

Karakter eğitimi konusunda alan yazın incelendiğinde karakterin değerlerin organize edilmiş hali ve insanın alışkanlıklarının bütünü olduğu görülmektedir (Kerschentsteiner, 1954; Lickona, 1992). Lickona (1992)'nin bakış açısına göre, karakter eğitimi alan birey, zeki olduğu kadar karakterli, okur-yazar olduğu kadar nazik, bilgili olduğu kadar erdemlidir. Ona göre iyi vatandaş zekâsını toplumun iyiliği için kullanır ve daha iyi bir dünya kurmak için çalışır. Gough (2001) ise insanları, sessiz, utangaç, coşkulu vb. kişilik özelliklerinden yola çıkarak değil, kişinin dürüst-yalancı, başkalarını düşünen-bencil, saygılı-saygısız, güvenilir-güvenilmez vb. olup olmadıkları açısından değerlendirdiğimizi ifade etmiştir. Karakter ise ancak değerler eğitimi ile inşa edilebilir. İnsanların öne çıkardığı, hayran olduğu ya da saygı duyduğu özellikler ortaktır. Örneğin; alçakgönüllü, dürüst, kibar, sadık, sabırlı, saygılı, sorumluluk duygusuna sahip ve içten kişiler diğer insanlar tarafından karakterli insan olarak değerlendirilmektedir (Kelley, 2003).

Vatandaşlık eğitimi ile bireyin içinde yaşadığı topluma, toplumun kurum ve kuruluşlarına uyum sağlaması amaçlanır (Duman, Karakaya & Yavuz, 2001). Geleneksel olarak vatandaşlık eğitimi, sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya ders kitapları içinde yer alır (Kirschenbaum, 1995). Vatandaşlık eğitimi, millî birlik ve beraberliğin sağlanmasında dayanışmanın önemine dikkat çeker. Toplumsal sözleşme üzerine kurulu her devlet hukuk kuralları aracılığıyla toplumsal yaşamı düzenleyen kurallar koyar ve bu kurallar ile bireyin hatalı davranışlarını yaptırımlar ile sınırlandırır. Devlet tarafından düzenlenmiş kurallar bütünü olan hukuk, devlet tarafından okullar vasıtasıyla öğrencilere aktarılır (Doğan, 2002). Vatandaşlık eğitimi de bireylerin ne yapması ve ne yapmaması gerektiğini, kısacası hak ve sorumluluklarının neler olduğunu öğretir.

Ahlak, değerler bilimi (Aydın ve Gürler, 2014) veya değer giydirilmiş eylem olarak tanımlanmaktadır (Koç, 2014). Ahlak toplumu bir arada tutan temel değerler sistemidir (Akbaş, 2008). Ahlakın temel problemi iyiliğe ulaşma ve kötülükten kaçma üzerine kuruludur (Fromm, 1993). Ahlak eğitimi bireylere iyi ahlaklı olmakla ilgili bilgi, inanç, tutum ve davranış becerisini kazandırır. İyi, güzel, nazik vb. davranışları edinmesini kısaca ahlaklı olmayı öğretmeye çalışır (Kirschenbaum, 1995). Platon ahlak eğitimini okulların görevi olarak görmüş ve aklını kendisine kullandığı kadar toplumun yararına kullanabilen vatandaşlar yetiştirmeye çalışmıştır (Lickona, 1992).

Araştırmanın Amacı

Yapılan literatür taraması sonucunda günümüzde eğitim kademelerinin hemen her alanında değer ve karakter öğretiminin önemi, neden ve ne şekilde öğretilmesi gerektiğine ilişkin

çalışmalar mevcuttur. Fakat Osmanlı Devleti'nin toplum ve kültür mirasçısı Türkiye Cumhuriyeti'nde bir arada yaşayan bireyler geçmişte değerlerin Osmanlı toplumunda benimsenmesi ve değere dayalı karakter içselleştirmeleri ile ilgili pek fazla bilgi sahibi değildir. Bu nedenle bu araştırmada hangi değerlerin hangi eğitim kademesinde ne şekilde öğretilmesi konusundan ziyade geçmişte yaşatılan değerlere ilişkin bir milletin karakter profili incelenmiştir. Bu amaçla Avrupalı ve Asyalı seyyah ve düşünürlerin gözünde Türk milletine ait davranışsal boyut hakkında bilgi veren örnekler sunulmuştur. 1256-1924 yılları arasında yayınlanmış eserler incelenmiştir. 1883 yılından itibaren eleştiriler olmasına rağmen 1924'e kadar Türk milletinden övgüyle bahsedilmiştir. Bu çalışma, 1924 yılından 2022 yılına kadar geçen 98 yıllık zaman sürecinde içinde yaşadığımız toplumda ne değişmiş olabilir ki bugün değer yargılarımızın oldukça değişkenlik göstermesine sebep olduğu konusu üzerinde düşünülmesi ve değer boyutunda eski rol model örneklerin yaşatılması için emek verilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

YÖNTEM

Bu araştırma zengin betimlemelerin yapılmasına olanak veren nitel araştırma desenine uygun bir şekilde tasarlanmıştır (Büyüköztürk ve vd., 2016). Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmanın verileri doküman incelemesi tekniği ve literatür taraması yapılarak elde edilmiştir. Doküman incelemesi tekniği, araştırmaya konu edilen ve araştırılan problem hakkında bizlere bilgi veren her türlü yazılı belgenin analizinin yapılmasını içermektedir (Şimşek ve Yıldırım, 2016).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın amacı doğrultusunda Amicis (Constantinople, 1883), Bonneval (Anecdotes venitiennes et turquesou nouveaux memoires du Comte de Bonneval, 1740), Brayer (Neuf annees à constantinople, 1836), Brehier (Histoire aiiönyne de la premlere Croisade, 1924), Bruyn (Voyages de comeille le Bruyn, par la Moscovie, en Perse et aux Índes orientales, 1732), Castellan (Lettres sur la Grâce, l'Hellespont et constantinople, 1811), Craven (Voyage de milady Craven à consrtantinople, par la crimee, 1789), Danişmend (Garb menba'larma göre eski Türk seciyye ve ahlâkı, 1982), Durdent (Beautfe de l'histoire de Turquie, 1818), d'Ohsson'nun (Tableau general de l'Empire Othoman, 1791), Guer (Moeurs et usages des Turcs, 1747), Grelot (Relation nouvelle d'un voyage de constantinop le, 1680), Şîrâzî (Dîvân-ı hâfiz, 1256), Jehannot (Voyage de Constantinople pour le rachat des captifs, 1732), Lamartine (Voyage en Orient, 1896/1897), Loir (Les voyages du sieur du Loir, 1654), Mac-Farlane (Ci Mistantinople et la Turquie, 1829), Mathieu (La Turquie et ses differents peuples, 1857), Marsigli (L'état militaire de l'Empire Ottoman, 1732), Motraye (Voyages en Europe, Asie et Afrique, 1727), Nicolas (Les quatrarns de Kheyam, 1876), Poujoulat (Histoire de constantinople, 1853), Mikâîl (Chabo, 1905), Thevenot (Relation d'im voyage fait au Levant, 1665), Thomton (Etat actuel de la Turquie, 1812), Ubcini (La Turquie actuelle, 1855), Villamont, (Les voyages du seigneur de villamont, 1595) adı geçen yazarlara ait eserler incelenmiştir. Araştırmanın verilerinin sağlandığı kaynakların seçimi, bir yükseköğretim kurumunun doktora programında yer alan Osmanlı Eğitim Sistemi dersinde önerilen okuma listeleri oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacı doğrultusunda verilerin toplanmasında doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında yazılı bilgi içeren her türlü kaynağın analiz edilerek çözümlenmesine dayalı bir tekniktir. Doküman incelemesi tekniği, nitelik, düşük maliyet, örneklem büyüklüğü, uzun süreli analiz, tepkiselliğin olmaması, bireysellik ve özgünlük açısından avantaja sahiptir (Balcı, 2006; Şimşek ve Yıldırım, 2016). Literatür taraması kapsamında konu ile ilgili yapılmış lisansüstü tezler, makaleler, kitaplar vb. yayınlar kütüphaneler, ulusal tez merkezinden elde edilen eserler incelenmiştir.

Araştırma zaman olarak 1256-1924 yılları ile sınırlandırılmıştır. İncelenen eserlerin zaman aralığı bu yılları kapsamaktadır. 1855-57 yıllarından itibaren Türk milleti eleştirilmeye başlansa bile 1883, 1896, 1897 ve 1924 yılına kadar övgü ile bahsedilen yazılar kaleme alınmıştır. Bu yazıların sahipleri çoğunlukla Osmanlı topraklarına bilgi toplamak için gelmiş Türk-İslam karşıtları olmasına rağmen müspet yazılar ortaya konulmuştur.

Verilerin Analizi

Gerçekleştirilen çalışmada doküman incelemesi tekniği ve literatür taraması sonucu elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmıştır. Bu analiz yönteminde araştırmacı tarafından önceden belirlenen temalar çerçevesinde kavramlar özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analiz yönteminde gözlem ve görüşleri özgün bir şekilde açıklamak amacıyla sıklıkla doğrudan alıntılara başvurulur. Betimsel analiz yöntemi; betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması olmak üzere dört aşamadan meydana gelir (Sözbilir, 2009; Şimşek ve Yıldırım, 2016). Bu kapsamda araştırma için Osmanlı'da değerler eğitiminin ne şekilde hayat bulduğuna dair bir çerçeve oluşturulmuş, daha sonra değerler kategorilere ayrılarak (Avrupa ve Asyalı seyyah, düşünür ve şairlerin bakış açısıyla Osmanlı-Türk İmajı, geçmişten günümüze milli ve manevi değerler, ahlaki değerler, toplumsal yaşama yönelik değerler ve doğal çevreye yönelik değerler olmak üzere 5 kategori) elde edilen veriler belirlenen kategorilere göre sınıflandırılmış, daha sonraki aşamada ise bulgular yorumlanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde incelenen dokümanlardan elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile yorumlanarak sunulmuştur.

Avrupa ve Asyalı Seyyah, Düşünür ve Şairlerin Bakış Açısıyla Osmanlı-Türk İmajı

Bu bölümde Avrupalı seyyah ve düşünürlerin ve İranlı şairlerin gözünden Türk imajına yönelik tasnifler verilecektir.

IX. yüzyılda, El-Câhız isimli Arap yazarı Türk'ün feraset ve basiretini şu şekilde tasvir etmektedir: "Türk'e gelince, onun iki çift gözü vardır: Bir çifti önde, öteki de başının arkasındadır. O tek başına bütün bir cem'iyet demektir." (Sauvaget, 1946: 8).

Milâdın XI. yüzyılında I. Haçlı seferine bizzat katılmış anonim bir yazarın Lâtin dilinde kaleme aldığı "Gesta Franconin et alionun Hierosolinütanonim" adlı eserinde Türklerin şecaat (cesurluk) ve ferasetini (hızlı kavrama) şöyle izah etmiştir: "Türklerin yüksek zekâlarını ve cengâverlik kabiletleriyle cesurluklarını tasvire cür'et edecek dereceler de âlim ve hâkim olduğunu kim iddia edebilir?" (Brehier, 1924: 51).

XII. yüzyılda yaşayan Süryânî Mîkâîl (1905) adlı Antakya Ya'kubî patriki meşhur Vakaayi'nâmesinde Türklerin hayatlarını teşkilatlandırma konusunda oldukça akıllı ve mahir oldukları ifade etmektedir.

İran'ın ünlü şairlerinden Hâfız-ı Şîrâzî (1256: 9-10) bir gazelinde Türk ırkının fiziksel görünümü (beyaz ten ve güzelliği) şu beyiti ile anlatmaktadır: "Şîrâz'ın o parlak güzeli bizim gönlümüzü hoşnut edecek olursa, biz de onun o kara benine Semerkandla Buhârâ'yı fedâ ederiz."

Fransız tercümanlarından Nicolas ise "Les Quatrarns de Kheyam" adlı eserinde Türk'ün güzelliğini "Türk kadın veyahut erkeği İranlıların nazarında güzellik timsâlidir." ifadeleri ile dile getirmiştir (Nicolas, 1876: 61).

Comeille Le Bruyn (1732, s.422) adlı seyyah seyahatnamesinde Türkleri şöyle anlatır: "Türkler genel itibariyle boylu boslu ve güzel yapıları adamlardır. Hıristiyan Avrupa'nın tek bir şehrin de bile bütün Osmanlı imparatorluğundan daha çok sakat ve biçimsiz adama rastlanır. Türkler

güçlü ve kuvvetli oldukları için uzun yaşarlar. Bunun nedeni sağlıklı ve iyi gıdalar kullanmalarında ve midelerini bozacak ciğerlere, kalbe ve beyine zarar veren yiyeceklerden uzak durmalarında aranmalıdır. İşte bundan dolayı Türkler nadiren hasta olurlar. Bizlerin dâimâ tutulduğumuz taş, kum, damla vb. gibi hastalıklar onlarda hemen hiç görülmez.”

A. L. Castellan (1811), “Lettres sur la Grece, l'Hellespont et Constantinople” adlı eserinde Türklerin son derece nazik olduklarını, savaş halini andıran karışıklarda bile hakarete uğramadan veya küfür sözü işitmeden hedefe ulaştığını gördüğünde şaşkınlığını gizleyemediğini dile getirir.

“Şimdiye kadar gördüğüm iki ayaklı hayvanlar içinde elimle öldürdüğüm takdirde en az acıyaçağım Türk ismindekidir” diyecek kadar Türk düşmanlığı ile tanınan İngiliz kadın seyyah Lady Craven 1789 yılında yayınladığı “Voyage de Milady Craven à Constantinople, par la Crimie” adlı eserinde: “Türklerin biz kadınlara karşı olan muameleleri bütün milletlere örnek olmalıdır.” (Craven, 1789: 201, 253) diyerek Türkleri model olarak göstermiştir.

Bir başka Türk düşmanı olan İngiliz Mac-Farlane (1829, s.81), Türk milletinden için “Bu milletin o kadar tatlı bir konuşma tarzı vardır ki bütün milletlere örnek olabilirler.” demektedir.

Fransız Brayer (1836: 293-295) ise “Avrupa'da nezâket çok defa kin ve garazla (amaç) hıyanet ve ihaneti örten bir perde olduğu halde, Türklerde bilakis milli yaratılışlarını oluşturan sarsılmaz hakkaaniyyet ve adaletle hayırhahlık ruhunun tabîi bir neticesidir.” ifadelerini kullanmaktadır.

Bu açıklamalar ile Türklerin zekiliğinin yanı sıra güzelliği, nezaketi, adaleti, yardımseverliği, hoşgörüsü, tatlı dilliliği, cesareti ve mertliği gibi değerleri davranışları ile yaşattığı anlaşılmaktadır.

Geçmişten Günümüze Milli ve Manevi Değerler

Bu bölümde Türk milletinin ciddiyeti, ağırbaşlılığı, cesurluğu, mertliği gibi özelliklerinin yanı sıra Türkçe dilinin konuşulmasına verdikleri önem Avrupalı seyahatçıların ifadeleri ile sunulmuştur.

Marsigli (1732: 42), Türk askerî teşkilâtı hakkında kaleme aldığı “L'etat militaire de l'Empire Ottoman, ses progres et sa decadence” adlı eserinde Türk'ün ciddiyeti şu ifadelerle anlatılır: “Güldükleri nâdir görülür; konuşmaları gayet ciddîdir; işlerinden bahsederken çok kısa söz söylerler ve kendilerine de az kelimeyle meram anlatılmasını isterler.”

Osmanlı teşkilâtı hakkında verdiği eserle ünlenen İsveç sefiri Mouradgea d'Ohsson eserinde Osmanlı Türklerinin hemen hepsinin davranışlarında ağırbaşlılığın görüldüğünü ifade eder (d'Ohsson, 1791: 356).

Fransız yazar Mathieu (1857: 51), Türk ağırbaşlılığını şöyle itirâf etmektedir: “İster kulübeden Divâna çıksın, ister Dîvândan inip zavalının biri hâline gelsin, hiç bir zaman sükûnetini kaybetmez.”

İngiliz yazarlardan Thornton (1812: 226) Türkleri şu şekilde anlatır: “Türkler ağırbaşlı ve düşüncelidirler. Sakin görünürler. Bütün eğlenceleri sükûnet içinde geçen şeylerdir; ahlaksızlığı ve gürültülü davranışları çılgınlık sayarlar; hayatlarının ciddî işler haricindeki her ânını istirahatle geçirirler; erken yatıp gün doğmadan kalkarlar.”

Ubcini (283-284) ise Türk çocuğunun sükûn ve vekarını şöyle anlatmaktadır: “Türk çocukları başka memleketlerdekilere benzemezler. Ne gürültü ederler, ne de ağlayıp dururlar. Şark(doğu)' da geçirdiğim üç seneye yakın zaman zarfında hiçbir Türk çocuğunun bağırıp çağırdığını işitmedim. Okula gittiklerini gördüğüm yavruların davranışları sakın, yürüyüşleri tıpkı yaşlı başlı Osmanlılar gibi ağırbaşlıydı.”

Castellan 1811 (s.69) yılında yayınladığı eserinde Türklerin Türkçe dilini konuşmaya verdikleri önemi şöyle izah eder: “Türkler Türkçeden başka bir dil kullandıkları takdirde ağırbaşlılık ve haysiyetlerini ihlâl etmiş olacaklarına inanırlar.” Castellan (1811: 237) Türklerin mertliği konusunda ise şu ifadeleri aktarır: “Türkler merdâne (mertçe, yiğitçe) davranışların hepsine hayranlık gösterirler; hele soğukkanlılık ve hâzır-cevaplıkla benzer bir cesaret ve hattâ cür'et gösterenlere karşı ellerinden gelen iyilikte kusur etmezler.”

Durdent (1818: 468), Türkün dünyayı yıldırان şecaat ve cesaretini şöyle anlatmaktadır: “Hıristiyanlar kendilerinden daha muntazam olmadıkça muharebelerde genellikle onlardan daha üstün olan Türkler hiç kimsenin şüphe edemeyeceği cesaretlerini dâima göstermişler ve göstermektedirler.”

Thevenot (1665: 111-112) Türkler hakkında şu çıkarımlarda bulunmuştur: “Hıristiyanlık âleminde birçok kimseler Türklerin şeytani mahlûklar, barbarlar ve dinsiz insanlar olduğunu zannederlerse de, kendilerini görmüş ve görüşmüş olanlar büsbütün başka bir düşünceye sahiptirler; zira Türklerin iyi adam oldukları ve kendisine yapılmasını istediğini muamele ne ise başkalarına karşı da aynen öyle davranılmasını gerektiren düşünceye uyararak hareket ederler. Hakiki Türkler namuslu adamlardır ve kendileri gibi namuslu insanlar ister Müslüman olsun, ister Hıristiyan olsun ve isterse Yahudi olsun, herhalde hürmet (saygı) ve takdir ederler. Bir Türk kadar bir Hıristiyan da aldatmak ve dolandırmanın doğru olmadığına inanırlar. Türkler arasında intihâr ve murabaha (sahibinin bir malı özgürce satın alıp üzerine kâr koyarak müşterisine sattığı İslami bir finansman modeli) büyük bir günah sayıldığı için o gibi günahkârlar pek nâdirdir. Çok dindar ve gayet şefkatli ve insâniyetlidirler. Türkler çok hürmet besledikleri pâdişâhlarına sâdıktırlar, gözleri kapalı olarak itaat ederler; pâdişâhına ihanet edip Hıristiyanlarla el-birliği eden hiçbir Türk'e rastlanılmaz. Birbirleriyle vuruşup dövüşme bilmezler ve şehirlerde kılıç taşımazlar; hattâ askerleri bile hançer taşımaktan sakınırlar. Türk memleketlerinde düello meçhuldür: Bunun sebebi de Hazret-i Muhammed'in iki büyük ayrılık konusu olan içki ile kumarı yasaklayan siyasetidir; onun için temiz ahlâklı Türkler hiç şarap içmezler; gerek içki içenler, gerek afyon ve esrarla kendinden geçenler itibar görmezler.” Loir'de (1654:193-194) “Hiç şüphesiz ki, ahlâk bakımından Türk siyasetiyle medeni hayatı bütün cihana örnek olabilecek vaziyettedir.” diyerek Türkleri bir kez daha dünyaya örnek göstermiştir.

Türklerin ciddi duruş sergilemekle beraber soğukkanlı ve hazır-cevap bir millet oluşu, az ve öz konuştukları, ağırbaşlılıkları, sakin ve sabırlı oluşları, yiğitlikleri, cesur ve yardımsever oluşları her türlü ahlaksızlıktan uzak duruşları, kendilerine yapılmasını istemedikleri davranışları hangi millet ve dinden olursa olsun başkalarına karşıda yapmayışları, şefkatli ve dürüst insan oluşları, bağlılık duygularının güçlü oluşu, ahlâkı içselleştirmiş ve bu konuda tüm dünyaya örnek bir millet oldukları dile getirilmiştir. Aynı zamanda Türklerin intihar eyleminden ve haksız yollarla kazanılan işlerden uzak duruşları, birbirleriyle kavga etmenin ne olduğunu bilmedikleri ifade edilmiştir.

Fransız Baptistin Poujoulat (1853: 492) Davudpaşa'da tâlim gören yeni ordu askerlerinden şu şekilde bahsetmektedir: “Bunlarda kuvvetin, zabt-u-rabtın ve tâlim ile terbiyenin bütün görünümü mevcuttur: Muhteşem silâhları güneşin altında parlayıp duruyor. Ne Müslüman ne Hıristiyan sayılmalarına imkân olmayan birtakım insanların icâd ediliverdiği İstanbul mektepleri de büyük masraflarla işleyip gidiyor.”

Henri Mathieu (1857: 49) ise eski ve yeni Türklerle ilgili yaptığı karşılaştırmada şu ifadeleri kullanmıştır: “Şanlar ve savaşlar sarhoşu olan, yeryüzünde yalnız bir tek devlet mevcut olabileceğine ve o devletin de İslâm devleti olacağına imân ettiği için dünyayı fethetme koşan girişimci ve faal ırka artık hiçbir yerde rastlanılmaz. Bugünkü Türkün bütün düşüncesi, çubuğunun kendisine verdiği hülyalardan ibarettir; hareketsiz yaşamaktan başka hiçbir arzusu yoktur. Faaliyet alanı o kadar daralmıştır ki, insan onu görünce adetâ yürümek için yaratılmamış zanneder. Bağdaş kurarak geçirmekte olduğu nebatî (bitkisel) hayat bütün

organlarının biçimini bozup ağırlaştırmıştır; eski Türklerin muhteşem hâli artık ancak efsânelerde görülebilir.”

İtalyan asıllı Edmondo de Amicis (1883: 425-426) eski ve yeni nesil Türkler arasında şu şekilde bir kıyaslama yapmaktadır: “Şu noktada hemen bütün dünya müttefikdir: Yeni Türk, eski Türkün değerinde değildir. Bizim kumaşlarımızı, her türlü refah sebeplerimizi, ayıplarımızla kötülüklerimizi, manasızlıklarımızı benimsemiştir; fakat hislerimizle fikirlerimizi henüz kabul etmiş olmadıkları için, bu yarım-yamalak biçim değiştirme esnasında eski Osmanlı-Türk yaratılışının bütün iyi taraflarını kaybetmiştir. Eski Türkün Garp (Batı) medeniyeti ürünü olarak şimdilik gördüğü şeyler tembel, kabiliyetsiz, imansız, para düşkünü, Frenk taklitçisi, her türlü millî geleneğin düşmanı ve uşak ruhlu sürü sürü me'murlardan ve atalarının pabuçları olamayacak küstah, hayâsız, ahlâksız ve değersiz bir gençlikten ibarettir. Eski Türkün nazarında medenîleşmek demek, onlar gibi giyinip onlar gibi yaşamak demektir; işte bundan dolayı onun nazarında Frenkler gibi düşünmek, davranmak ve yaşamak demek, yalnız kendi Müslüman vicdanının değil, her namuslu insan vicdanının lanetleyeceği bütün hareketlerle âdetleri hoş görmek demektir. Bu vaziyete göre eski Türk, (Medenîler) denilen yeni Türkleri herhangi bir salâh (doğru) ve felah yolunda diğer Müslümanlardan daha ileri gitmiş bir İslâm zümresi değil, aksine doğru yoldan sapmış, âdetâ dininden dönmüş ve milletine ihanet etmiş demektir; yeniliklerden çekinmekte ve olumsuz sonuçlarına her gün şahit olduğu taraftan geldikleri için var kuvvetiyle red ve defetmektedir. Avrupa'nın her ıslahat hareketi onun nazarında kendi yaratılışı ve menfaatlerine karşı bir tecâvüz demektir. Hükümet inkılâpçı, millet muhafazakârdır; yeni fikir tohumları sert ve düz bir toprağa düşüp kuraklıktan mahvoluyor; devleti idare eden el kılıcı sıkıp sallıyor, fakat namı kabzanın içine giriyor. İşte bundan dolayı elli senedir tecrübe edilen ıslâhat hareketi henüz milletin cildine şöyle bir temastan ileri gidememiştir. İsimler değiştirilmiş, fakat müsemmalar olduğu gibi kalmıştır.”

Türklerin talim (öğretim) ve terbiye (eğitim) güçlü ve kuvvetli yapıda oluşları ifade edilmiştir. Ancak yeryüzünde tek bir devlet olabileceğine ve bunun İslam Devleti olacağına inanan Türklere 1857'den sonra artık rastlanılmadığı, şimdiki Türklerin hareketsiz yaşamak dışında bir amaçlarının olmadığı belirtilmiştir. 1883 yılına gelindiğinde ise yeni kuşağın eski Türklerin değerinde olmadığı, Osmanlı vatandaşının iyi özelliklerini kaybettiği, Avrupa'nın olumsuz yanlarını benimsediği fakat fikirlerini henüz kabul etmiş olmadıklarından yarım-yamalak bir değişim yaşadıkları, Batı medeniyetinin ürünü olan şimdiki Türklerin tembel, kabiliyetsiz, imansız, para düşkünü, Frenk taklitçisi, her türlü millî geleneğin düşmanı, hayâsız, ahlâksız ve değersiz bir gençlikten ibaret olduğunu ifade edilmiştir.

İncelenen eserlerin tarihi kronolojisi ele alındığında 1256 yılından itibaren 1595, 1654, 1665, 1680, 1727, 1732, 1740, 1747, 1785, 1789, 1791, 1811, 1812, 1818, 1829, 1836 yılları boyunca övgüyle bahsedilen ve örnek olarak gösterilen bir millet 1855-57 yıllarından itibaren eleştirilmeye başlansa bile 1883, 1896, 1897 ve 1924 yılına kadar övgü ile anılmaya devam etmiştir.

Ahlaki Değerler

Türkler geçmişten bugüne savaşta ve barışta doğruluk, dürüstlük, yardımseverlik, fedakârlık değerleri ile tanınmıştır. Bu bölümde Avrupa ve Asyalı düşünürlerin bakış açısı ile Türk milletinin ahlaki karakterini yansıtan betimlemelere yer verilmiştir.

Ele alınan zaman aralığında incelenen eserlerdeki karşılaştırmalar sonucunda dünya genelinde Türk milletinin hilekârlık, soygunculuk, zina gibi yüz kızartıcı eylemlerde bulunmadıkları yönünde görüş birliği vardır. Buna örnek olarak Süryânî Mikâîl'in (1905) “Türklerin meziyyetleri vardır. Hilekârlıkla sahtekârlık bilmezler ve doğruluktan ayrılmazlar. Karı-koca ihanetinden çekinirler, onun için Türkler arasında zinâ ender bir şeydir.” sözleri gösterilebilir.

XVIII. yüzyıl İsveç İstanbul sefiri M. d'Ohsson Osmanlı devlet ve toplum teşkilâtı hakkında 1791 (s.261) yılında kaleme aldığı “Tableau general de l'Empire Othoman” adlı eserinde, Müslüman Türk düşüncesinde doğruluğu şu şekilde tarif eder: “Nâmuskârlık, dürüstlük ve doğruluk bir

Müslümanın tekmil (tamamlanmış) efâl (fiilleri) ve davranışını ruhu olmak lâzım gelir. Müslüman meşru yollar hâricinde hiçbir kazanç elde etmemekle yükümlüdür. Haksız kazanılmış bir maldan faydalanmaya kalkışmak Allâhın nazarında o kadar canice ve nefret edilen bir harekettir ki, insafsız ve uygunsuz şekilde geçimini sağlayan bir kimseden hediye bile kabul edilmesi makbul değildir.”

Yusuf Has Hacip meşhur Kutadgu Bilig (Mutluluk veren bilgi) adlı eserinde doğruluğu şu şekilde tanımlamıştır. “Bak kimin düşündüğü ile söylediği bir olursa doğru insan odur.” (Yusuf Has Hacib, Akt: Arat, 1959: 53).

Fransız şâiri Lamartine 1896-1897 (s.247) yıllarında Türkiye seyahatinin sonunda İstanbul'dan ayrılırken Eyüp'de yaşadığı hadiseyi şu şekilde anlatır: “Yola çıkışımızı seyretmek için halk etrafımıza toplandı; fakat hiç bir hakarete uğramadığımız gibi eşyamızdan da hiç bir şey kaybetmedik. Türkiye'de doğruluk bir sokak fazileti hâline gelmiştir. Kahvenin önündeki ağaçların altında oturan Türklerle gelip geçen çocuklar atlarımızla arabalarımıza eşyalarımızı yüklerken bize yardım ettiler; yere düşen öte-berimizle unuttuğumuz şeyleri toplayıp kendi elleriyle bize getirdiler.”

İlk olarak Avusturya hizmetinde bulunduktan sonra III. Ahmed Dönemi'nde Osmanlı hizmetine giren Fransız generallerinden Comte de Bonneval, 1740 (s.215) yılında Türkler, Rumlar ve Frenkler arasında şu şekilde bir karşılaştırma yapmıştır: “Haksızlık, tefecilik, tekelcilik ve hırsızlık gibi suçlar Türkler arasında adetâ meçhul cinayetlerdir: Kısacası ister vicdanî bir sorumluluktan, ister ceza korkusundan kaynaklansın, o kadar dürüstlük gösterirler ki, insan çok defa Türklerin doğruluklarına hayran kalır.”

Fransız Loir (1654:189) Türklerin tatlı dilliliği ve kötü sözler sarf etmediklerini şu cümleler ile anlatmaktadır: “Öfke ile intikam hissini mahsulü, olduğu kadar kumarbazlığın da tabii bir sonucu olan küfürbazlık Hıristiyan memleketlerinde müdhiş surette ve tamamiyle kâfirce sarf edilip durduğu halde, Türkiye'nin ne sokaklarında duyulabilir ne de evlerinde işitilir. Bu hâlin bizim yüzlerimizi kızartacak ve bizi hayretler içinde bırakacak tarafı da şudur ki, Türklerin yalnız ağızlarında değil, dillerinde de küfür kelimeleri yoktur: Onlar yalnız (Vallahi) diye Allâha sitem ederler.”

Brayer 1836 (s.198-199) yılında Türkler hakkında şu gerçekleri aktarmaktadır: “Müslüman Türkler arasında kibir ve gurur adetâ meçhuldür; Kur'ânın en şiddetle yasakladığı konulardan biri de budur. Hakiki, hâkim mütevazı' olur. Hemcinslerine karşı dâima alçakgönüllü olur. İşte bundan dolayı Müslüman-Türkün yürüyüşünde ağırbaşlılık ve ihtişam olmakla beraber kibir ve azamet yoktur. Dâima yavaş sesle konuşur; el ve kol hareketlerinde hiçbir zaman hükmedici bir tavır görülmez; davranışlarında tatlılık ve kolaylık vardır.”

Comte de Bonneval (1740: 24) Türklerin sözlerinde durma konusuna ne denli özen gösterdiğini şöyle anlatır: “Türkler vaatlerine dindârâne bir sadâkat gösterirler.” Mouradgea d'Ohsson (1791: 467-469) ise “Müslüman Türkler yeminleriyle sözlerine son derece sâdıktırlar.” demektedir.

Fransız yazar Guer (1746: 374), Türklerin aile ilişkilerini şu şekilde aktarır: “Analarıyla babalarına karşı besledikleri hürmet takdire şayandır. İstanbul'da tabiatın yüzünü kızartacak derecede çığırından çıkmış evlâtlar az görülür: Türkler arasında bir aile reisinin çocukları üzerindeki nüfuz ve i'tibârı, ilk resullerin evlâtları üzerinde buldukları hâkimiyetin aynısıdır.” Bu konuda İngiltere İstanbul sefiri Sir James Porter (1769: 58) “Türklerde baba sevgisi çok kuvvetlidir; onun için itaat çocuklarda sonsuz bir boyun eğme ile beraber evlâtlık vazifesiyle alâkadar olabilecek her şeye karşı sarsılmaz bir mecburiyet görülür: Bu terbiye tarzının neticesi olarak Türklerde büyüklere karşı son derece saygı ve yaşları ilerledikçe ihtiyarlara karşı büyük bir hürmet gösterilmektedir.” şeklinde düşüncelerini nakleder.

Türk milletinin benimsemiş olduğu ahlaki değerlerin genel yorumunu Guer (1746: 352-353) şu şekilde anlatmaktadır: “Hakiki Türklerin huyları genellikle iyidir: Fazileti severler, fenalıktan nefret ederler, dinlerinin esaslarına uyma konusunda kusur etmezler. Kendi usullerince ibâdet

ederler, oruç tutarlar, hemcinslerini severler ve icâbında yardımlarına koşarlar, haksız kazançlarla murabaha (bir malın üstüne kâr koyarak satma) ve karaborsacılıktan tiksindirler. Kibir ve azamet, İblîs'in güzelliğiyle parlaklığını çirkinlik ve karanlıkla kaplayarak gökyüzünden atılmasına sebep olmuş gösterilir. Cimrilik, cimrinin kasalarını doldurur ama ruhundaki Tanrı vergilerini boşaltır ve servetinin içinde fakir kalmasına sebep olur. Hiddet insanın ruhunda rüzgârların denizde kopardığı fırtınaları şahlandırır; aklın boğulmasına sebep olur; iftiraya, hakarete, cinayete kapı açar; insana kendini de, Allâh'ını da unutturur. Oburluk ilk insanın felâketine sebep olmuştur. Haset kül içinde bir ateştir. Tembellik bizi yalnız beşerî sorumluluklarımızdan alıkoymakla kalmayıp dinî görevlerimizle dünyevî vazifelerimizi de ihmal ettirir. "Eğer cehennem yedi kapısının kapanmasını istersen, vücudunun yedi uzviyle günah işlemekten sakın!" derler. İnsanın hemcinslerine karşı vazifeleri ve hattâ o vesileyle muâşeret âdabı hakkında da birçok güzel ahlâk kaaideleri vardır. Nihayet talebenin hocalarına karşı hürmet ve her hususta itaat etmeleri, redde kalkışmamaları ve hattâ öğretmenlerinin huzurunda pek yüksek sesle konuşmamaları da ahlâk esaslarındandır."

Türklerin ahlaki değer yargıları açısından doğru, dürüst, namuslu, güvenilir, yardımsever, adil, tatlı dilli, alçakgönüllü, çalışkan, hoşgörülü, mütevâzi, ağırbaşlı, sade, sakin, sadık, saygılı, aile bağları güçlü, sevgi dolu, itaatkâr, ahlaklı ve cömert bir millet olduğu anlaşılmaktadır.

Türklerde, öfke, kibir, ihtişam, haset, gurur ve intikam duygusu bulunmamakla beraber küfürbazlık, oburluk, tembellik, cimrilik, sahtekârlık, hilekârlık, kumarbazlık, tefecilik, tekelcilik nedir bilmedikleri zinadan uzak durdukları ifade edilmiştir.

Toplumsal Yaşama Yönelik Değerler

Bir toplumun bir arada huzurlu bir şekilde yaşamasını temin eden en önemli etken toplumdaki bireylerin birbirlerine ve devlete karşı duydukları güvendir. Güvenin var olması da insanların ve devletin bir takım hak ve sorumlulukları dikkate alması ile sağlanır. En temel hak olan yaşam hakkının yanında eğitim, sağlık, ulaşım, güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Bu bölümde Osmanlı Devleti'nde bu ihtiyaçların ne düzeyde karşılandığı Avrupalılar gözüyle aktarılacaktır.

Fransız seyyahı Loir (1654:188), 1639-1641 yılları arasında yazmış olduğu mektuplarda: "Bu memlekette hemen hiçbir cinayet vak'ası duyulmaz." ifadelerini kullanmıştır. Diğer bir Fransız seyyahı Grelot (1680: 236) ise 1680 yılında yazdığı "Relationnouvelle d'un voyage de Constantinople" adlı eserinde: "Vaktiyle Romalıların yaptığı gibi halkın hamama gidebileceğini ilân eden çan sesini beklemeye artık lüzum yoktur; Türk hamamları sabahın saat dördünden itibaren açılır ve ancak akşam sekize doğru kapanır; bütün bu zaman zarfında hamamda hiç bir zaman hiç bir gürültü ve kavga olmaz, hiç kimsenin elbisesi yahut kesesi çalınmaz ve (Lâtin şâiri) Ovide'in elbiselerini muhafaza için kapıda beklemesini istediği bekçiye de gerek olmaz." diyerek sağlıklı bir yaşam için gerekli olan temizlik ihtiyacının karşılanmasının ne kadar kolay olduğunun ve hırsızlık vb. suçların işlenmediğini dile getirmiştir. Grelot (1680: 232) "Dünyanın bütün milletleri içinde temizliğe İslâm câmiasında ki Osmanlı Türkleriyle İranlılar kadar uyan tek bir millet yoktur." ifadelerini kullanmıştır. Ayrıca bu konuda Amicis (1883: 420) adlı bir İtalyan: "Yüzler, eller, ayaklar, tertemiz; yamalı kıyafet pek az ve hele kirlisi hemen hiç yok; bütün toplumsal sınıflar arasında genel ve karşılıklı bir saygı manzarası göze çarpıyor." diyerek Türklerin sağlık konusuna ve hijyene verdiğini öneme dikkat çekmiştir. Loir (1654: 150) de bu konuda "Bütün Türkler çok temizdir." demiştir.

18. yüzyılda İngiltere'nin İstanbul sefirliğinde bulunan Türk ve İslâm düşmanı olan Sir James Porter 1769'da (s.51-53) yayınlanan eserinde: "Türkiye'de yol-kesme olaylarıyla, ev soygunculukları ve hattâ dolandırıcılık ve yankesicilik vak'aları adetâ meçhul gibidir. Harp (Savaş) hâlinde olsun, sulh (Barış) hâlinde olsun, yollar da evler kadar emindir; bilhassa ana-yolları tâkib ederek bütün imparatorluk arazisini en mutlak bir emniyet içinde baştan başa kat'etmek her zaman mümkündür; dâimi bir seyr-ü-seferle yolcu sayısının çokluğuna rağmen vukuatın azlığına hayret' etmemek mümkün değildir; birçok yıllar içinde ancak bir tek vak'aya

tesadüf edilebilir. Bununla beraber, aşağı tabakalara mensub olan Türklerin ceza korkusundan daha yüksek bir sebepten dolayı suç işlemekten çekinmekte olmaları lâzım gelir.” ifadelerini kullanmıştır. Türk düşmanlığı ile tanınan isimlerin bile Türk milleti hakkında bu şekilde açıklamalar yapmış olması oldukça dikkat çekicidir.

Şiddetli bir Türk ve İslâm düşmanı olan avukat Guer ise 1747 (s.188) yılında yayınlamış olduğu “Moeurs et usages des Turcs” adlı eserinde: “Gerek İstanbul’da, gerek Osmanlı imparatorluğunun bütün şehirlerinde hüküm süren emniyet ve âsâyiş, hiç bir tereddüde imkân bırakmayacak surette ispat etmektedir ki, Türkler hiç bir zaman görülmemiş bir derecede medenîdirler ve o kadar uzun zaman haklı olarak (!) itham edilmelerine sebep olan barbarlıkla artık hemen hiç bir alâkaları kalmamıştır.” Türklerin ne kadar medeni bir millet olduğunu huzuru sağlayacak olan güvenliğe ne denli önem verdiklerini ifade etmektedir.

Fransız doktoru Brayer (1836: 196-197) İstanbul’da uzun bir süre kaldıktan sonra Türkler hakkında şu tetkiklerde bulunmuştur: “Düello ve intiharın ne olduğu meçhuldür. Avrupa’nın bâzı payitahtlarında çok büyük polis kuvvetleri bulunduğu halde cinayetleri önleyip canileri yakalamaya gücü yetmemesine rağmen, İstanbul’da polisin hemen hiçbir işi yok gibidir. Yankesicilik, dolandırıcılık, anahtar uydurma, kırıcılıkla çalma, pencereden girme vb. suretlerle yapılan hırsızlıklara gelince, işte o gibi vak’alar son derece nâdirdir.”

Henri Mathieu (1857: 87) ise Osmanlı’da hırsızlık vakalarının olmamasının nedenini şu şekilde açıklamaktadır: “Vaktiyle Şark’da bir âdet hükmünü alacak derecelerde tabiileşmiş olan hırsızlık Kur’ânın reddettiği ve kınadığı bir cinayettir. Türkler arasında kapı kırmak suretiyle yayılan hırsızlıkların ikide bir tekerrürüne mâni’ olan sebeplerden biri de ihtişam hastası olmamasıdır, insan tabiati fenalığı fenalık için değil, iyi bir şey sağlamak için yapar; Türkiye’de ise iyi şey basit şeydir ve o basit şey de dünyanın her yerinden daha ucuzdur.”

Loir (1654: 191) Türklerin yardımlaşma ve dayanışma değerlerine sahip çıkışını ve çalışkan bir millet oluşunu şu cümlelerle ifade etmektedir: “Türkiye’de dilenci nâdir görülür: Fransa’da herkesi bunaltan tembel dilencilerin orada kimseyi rahatsız etmesine imkân yoktur.”

Fransız seyyah Motraye (1727: 263) ise “Türkiye ile Tataristan’da (Kırım’da) dilencinin veyahut dilencililiği meslek edinmiş fukaranın ne olduğu bile malûm değildir.” demektedir.

Comte de Bonneval (1740: 212): “İstanbul şehriyle civarında yaklaşık iki milyon nüfus olmak itibarıyla Avrupa’nın en büyük şehirlerinden sayılması lâzım gelir. İşte bu nüfus yoğunluğuna rağmen tek bir dilenciye bile tesadüf edilmez.” ifadelerini kullanmaktadır. Guer’de bahsedilen Avrupalı seyyah ve düşünürlerin yorumlarını şu ifadelerle doğrulamaktadır: “İstanbul’da hiçbir dilenci yoktur.”

Thevenot, Türklerin riâyet ettikleri İslâmın beş şartının dördüncüsü zekât olduğunu ve Türklerin bu şartın ifâsında kusur etmediklerini, hayırsever olduklarını, din ve mezhep tefrik etmeksizin ister Müslüman, ister Hıristiyan, ister Yahudi olsun, bütün muhtaçlara yardım ettiklerini; onun için Türkler arasında fukaraya pek az rastlandığını ifade eder (Thevenot, 1665: 95-97).

1588 yılında Şark seyahatine çıkmış bir Fransız asilzadesi Türkler hakkında şu anekdotları aktarır: “Bu hana tıpkı Türkler gibi Hıristiyanlar da kabul edilip üç gün süresinde yeme-içme ve barınma masrafları karşılanır: Çünkü Türk hayır kurumları din farkına bakılmaksızın bütün insanları kapsayıcıdır.” (Villamont, 1595: 227).

Castellan (1811: 226) seyahatnamesinde Türklerin toplumsal ilişkilerde davranışları hakkında şu bilgiler vermektedir: “Türkler başkalarının kadınlarına azami derecede hürmet ederler ve gezinti yerlerinde, rastladıklarında kadınlara gözlerini dikip bakmayı haram sayarlar. Hatice-Sultan’ın mimarlığında bulunan (M. Melling) sultanın saraylılarıyla hiç çekinmeden konuşabilir ve yüzleri açık görebilirdi; halbu ki diğer Türk memurları onlarla görüşürken ya gözlerini önlerine eğerler veyahut başlarını çevirirlerdi. Kendisine kılavuzluk eden saray kethüdası ise

başını aksi tarafa çevirir ve kendisine dünyaları verseniz öte tarafa bakmazdı: Cenâb-ı Hak bize el malına göz dikmememizi emrediyor! derdi.”

İngiliz yazarlardan Thornton (1812: 309) Türklerin diğer toplumlara davranışını şu şekilde ifade eder: “Türkler, Gâvurlarla münâsebetlerinde hükmedici arzularından sıyrılarak muhâtaplarına karşı kendi dindaşlarına gösterdikleri hoşgörülü olmaya özen gösterirler.”

Guer (1747: 217-221), Türkler hakkında şu izahâti verir: “Kendine nasıl muamele edilmesini istiyorsan, başkasına da işte öyle muamele et!”

Baron de Tott (1785: 251) Türkler hakkında şu gerçekleri nakleder: “İtirâf etmeliyiz ki, köleleriyle cariyelerine kötü davranan yalnız Avrupalılardır: Her halde bunun sebebi, Şarklıların köle ve cârîye satın almak için para biriktirmelerine karşılık, bizim para biriktirmek için onları satın almamızdan ibaret olsa gerektir.” Mouradgea d'Ohsson ise bu konuda şu yorumu yapar: “Dünyada esirlere, kölelerle, cariyelere ve hattâ kürek mahkûmlarına Müslüman Türklerden daha iyi bakan ve daha iyi muamele eden hiçbir millet yoktur.”

XVII. yüzyılda yaşayan Fransız seyyahı Loir (1654: 166) Türkler hakkında şu ifadeleri nakleder: “Türlere gelince, size şunu söyleyebilirim ki, onları bâzı kimselerin düşündükleri gibi kaba ve vahşî zannetmemelidir; eğer örf ve âdet sahasında hakkaaniyyet nezâketen daha mühimse, her halde Türkler de bizim kadar iyi adamlardır. Yaradılıştan iyidirler; bu hâllerini iklimin etkisinden kaynaklandığı düşünülmemelidir; çünkü Rumlar da aynı memlekette dünyaya geldikleri hâlde mizâc itibarıyla Türklerden o kadar farklıdır ki, atalarının ancak fena huylarına, yâni hilekârlıklarına, hainliklerini ve bencilliklerini miras almışlardır. Türkler son derece samimî ve mütevazî insanlardır. Türklerin en bariz vasıfları sadelik ve gönül temizliği ile misli görülmemiş bir açıkyürekliliktir.”

İtalyan Amicis (1883: 428) Türk milleti hakkında şu çıkarımda bulunur: “Türkün şefkat ve insâniyyet hissini inkâra imkân yoktur. Türk ırkının ruh asaletini gösteren diğer hisler, yâni en küçük iyiliklere karşı besledikleri minnet ve şükran duygusu, ölmüşlere karşı duyulan taziye geleneği, büyük bir nezâketle yapılan misâfirperverlik âdeti ve hayvanlara hürmet alışkanlıkları gibi faziletlerin de inkârı mümkün değildir. Türkün bütün toplumsal sınıfları birbirine eşit tutan anlayışı da her türlü övgüye lâyık bir histir. Akıl ve basiretle dolu sayısız atasözlerini ortaya çıkaran gelenekleri inkâra imkân yoktur.”

Toplumsal yaşamın bir parçası olan eski Türk hayrat eserlerinin başlıcaları; hastahâneler, tımarhâneler, câmiler, medreseler, mektepler, hanlar, kervansaraylar, bentler, çeşmeler, sebiller, sarnıçlar, kuyular, köprüler, yollar, kaldırımlar ve imârethânelerdir. Hanlarla kervansaraylarda yolcular üç gün parasız iskân edilir. Şehirlerdeki imarethanelerde ihtiyacı olanlara her öğün yemek verilir. Hastahanelerde hastaların mâneviyyâtını kuvvetlendirmek için musiki fasılları düzenlenir. Borç yüzünden hapsedilmiş olanların kurtarılması en mühim hayır kabul edildiği için, hapisanelere gidilip bu insanların borçları ödenir. İhtiyaçlarının ifâde etmekten sıkılıp utanan muhtaçların kim oldukları hiç belli edilmeden kendilerine gizlice yardım edilir. İslâmın sadaka ve zekât esaslarına tamamiyle ve hattâ fazlasıyla riâyet edildiği için eski Türkiye'de dilenci yoktur. Muhtelif münasebetlerle köle ve cârîye âzâd edilmesi bir gelenek hâlini almıştır. Hem dinî, hem dünyevî ilimlerin öğretildiği medreselerde öğrencilerin yeme-içme ve barınma masrafları karşılanır. Yangınlarda yanan evlerin sahipleri mâlî kudretten mahrum oldukları takdirde, bu evler hayrat sahipleriyle müesseseleri tarafından bedelsiz olarak inşâ ettirilir. Ölülerin borçları hayrat ve hasenat erbabı tarafından ödenir. Köy kulübelerine varıncaya kadar bütün Türk evlerinde sofralar herkese açıktır. Hattâ köylüler yol boylarına inerek misâfir edecek yolcu ararlar ve ayran dağıtırlar (Danişmend, 1982).

Bu bölümde Türklerin temiz oldukları, kılık kıyafet konusuna özen gösterdikleri ifade edilmiş ve bu memlekette cinayet, intihar, hırsızlık, dolandırıcılık, kavga vakalarına ve dilenciye rastlanılmadığı, emniyet ve güvenliğin her zaman mevcut olduğu aynı zamanda son derece medeni ve hayırsever bir toplum olduğu özellikle de kadınlara karşı son derece saygılı oldukları ve her insana (kendinden alt konumda olan insanlara: kölelere dahi) karşı hoşgörülü

davrandıkları, yaratılıştan iyi, samimi, merhametli ve mütevâzi bir millet oldukları ifade edilmiştir. Türk milletinin en belirgin özelliklerinin sadelik, gönül temizliği ve açık yüreklilik olduğu vurgulanmıştır.

Doğal Çevre Yaşamına Ait Değerler

Bu bölümde özellikle Türk milletinin doğal çevreye ve hayvanlara karşı şefkat ve merhametinin resmedildiği örnekler verilecektir.

Du Loir seyahatnamesinde, Osmanlı Devleti'nin bazı şehirlerinde kediler için yapılmış binalar bulunduğunu, gıdaları için vakıflar kurulduğunu, atları ağır yüklerinden kurtarmak amacıyla gösterdikleri insâniyeti ve Türk Adliyesinin hayvanlara gereğinden fazla yük taşıyanlara karşı o yükleri kendi sırtlarında taşıma cezâsı verdiklerini ve bu durumu kınadığını belirtir. Büyük filozoflardan birinin bir balıkçı ağındaki balıkların hepsini satın aldıktan hemen sonra denize dökmesini ve kafesteki kuşları âzâd etmelerinin yanı sıra kuşların öldürülmelerini mâni olduklarını, pek çok kibar adamların büyük meydanlarda ciğer ve kebab satan dükkânlardan kediler için et alıp tam hayvanların yiyecek istedikleri saatte kendi elleriyle dağıtmalarını ve asil ailelerin hayvanların hizmetinde bulunması için uşaklar tuttuğunu tamamiyle gülünç bulduğunu söyler. Bununla beraber, bâzılarının bütün hayvanlara karşı besledikleri şefkat hissine kapılmaktan kendilerini alamadıkları için, yavruları olan köpekleri barındırmak üzere sokaklarda kulübeler yaptıklarını ve gıdalarının karşılanmasına özen gösterdikleri, bu davranışlarla Türklerin en iyi kalplilerinin, kendilerine cennet kapılarını açacak birçok sevaplar kazandıklarını zannettiklerini ifade etmektedir (Loir, 1654). Her ne kadar eleştiri amaçlı kaleme alınan bir eser olmasına karşın bu ifadeler Türklerin her canlıya karşı üstün bir merhamet ve şefkat beslediğini göstermektedir.

Pere Jehannot adlı bir rahib 1732 yılında kaleme aldığı "Voyage de Constantinople pour le rachat des captifs" adlı eserinde Türklerin sevdiği ağaçların kurummasına engel olmak amacıyla sulanıp bakılmalarını sağlamak için vakıflar kurduklarını ve bunu sevap olarak gördüklerini ifade etmiştir (Jehannot, 1732: 316-317).

Marsigli (1732: 35) ise Türklerin avdan hoşlanmadıklarını şu cümleler izah eder: "Türkler uçan kuşa ateş etmesini hiç bilmezler; onun için imparatorun kendilerinden zapt ettiği Memleketlerde birçok av kuşları bulunmuştur."

Guer (1747: 217-221), Türkler hakkında şu izâhâtı verir: "Kasaplar her gün belli miktarda kedi ve köpek beslemekle görevlendirilir. Şam'da hastalanan kedilerle köpeklerin tedavisine mahsus bir hastahane vardır."

Grelot (1680. 275) Türklerin yardımseverliği ve şefkati konusunda şu düşüncelerini dile getirir: "Tımarhane denilen hastahânelerle her gün fukaraya ekmek, çorba vb. dağıtan kurumlar vardır; Müslüman Türklerin bu sadakalarından insanlar gibi köpekler de yararlanır; Türkler bu hayvanlara karşı şefkat beslemekle beraber asla evlerine sokmazlar; hep sokaklarda yaşattıkları için, evlerinin yanında onlar için küçük kulübelerle barakacıklar yaparlar."

Castellan (1811: 227) Türk iyiliğini şöyle ifade eder: "Türkler ihtiyarlarla çocuklara hürmet ve riâyet gösterirler ve hatta iyiliklerini hayvanlara bile gösterirler."

Bonneval (1740: 214) ise Türklerin kedi, köpek vb. gibi sahipsiz hayvanlar için vakıflar inşa ettiklerini, kasapların her gün bu hayvanları beslemekle yükümlü olduklarını doğrulamaktadır. Ayrıca çoğu insanın yolculuk esnasında yolcular ile hayvanların barındırması amacıyla kervansaraylar ve menbâ sularından çeşmeler yaptırdıklarını ifade etmiştir.

Thevenot (1665: 95-97) Türklerin şefkatlerinin hayvanlara karşı olduğunu, pazar kurulan günlerde birçok insanın kuş satın aldıktan sonra onları âzâd ettiklerini, bundan dolayı herhangi bir hayvana işkence edilmesine tahammül edemediklerini, tavukları kesecekleri zaman hayvanın acı çekmemesi için hızlı davrandıklarını, eğer Fransız usulünce tavuğun kesildiğini görececek olurlarsa, kendilerini tutamayıp birkaç sopa indirdiklerini ifade eder. Ayrıca bit ve

tahtakurusu gibi hayvanların tırnak üstünde öldürülmesini bile vahşet saydıkları için, parmaklarının arasında bir iki kere ovaladıktan sonra ölüp ölmediğine bakmadan attıklarını belirtir. Bazı insanların ölümlerinde haftada şu kadar defa şu kadar köpeğe ve şu kadar kediye yiyecek verilmek üzere birçok vasiyet bıraktıklarını, bu hayrın işlenmesi için fırıncılara ve kasaplara para verdiklerini anlatır.

İngiliz kadın seyyahı Lady Craven (1789: 171), Türklerin ağaç sevgisi şu şekilde anlatılmaktadır: “Türklerin tabiat güzelliklerine o kadar hürmetleri vardır ki, eğer bir ağaç bulunan yerde ev yapacak olurlarsa, damlarının en güzel zîneti saydıkları bu ağaca yetecek bir açıklık bırakırlar. İşin doğrusunu isterseniz, bir bacayı güzel bir ağaçlıkla karşılaştırdıktan sonra bana Türklerin haklı olup olmadıklarını söyleyin.”

Meşhur Fransız şâirlerinden Lamartine (1896/97: 259) seyahatnamesinde: “Türkler canlı ve cansız varlıkların hepsiyle iyi geçinirler: Ağaçlara, kuşlara, köpeklere, velhâsıl Allâhın yarattığı her şeye hürmet ederler; bizim memleketlerde başiboş bırakılan veyahut işkence edilen bu zavallı hayvan cinslerinin hepsine şefkat ve merhametlerini gösterirler. Bütün sokaklarda mahalle köpekleri için belli zamanlarda su kovaları sıralanır; bâzı Türkler de ömürleri boyunca besledikleri kumrular için ölümlerinde vakıflar inşa edip kendilerinden sonra da yem serpilmesini te'min ederler.» ifadelerini kullanmıştır.

Türklerin hayvanlara, bitkilere ve Allah'ın yarattığı her türlü canlıya karşı olan sevgi, merhamet ve şefkat duygularının çok yüksek olduğu ifade edilmiştir. Bunun için vakıflar kurdukları, şimdiki veteriner hekimliklerine eş değer nitelikte hayvanların bakımları için hastane kurdukları, vasiyet ile öldükten sonra bile bu canlıların bakımları için gerekli olanı yaptıkları, kuşları satın alarak özgürlüklerine kavuşturdukları, hayvanlara işkence edilmesine dayanmadıkları, bunun olmaması için hayvanlara gereğinden fazla yük taşıtan insanlara kıstasa kıstas niteliğinde yük taşıttıkları örneklerle açıklanmıştır.

SONUÇLAR ve TARTIŞMA

Geçmişten bugüne değin geline nokta değer öğretiminde yaşanan değişim ve dönüşüm ile değer aktarımının içselleştirilmesi konusunda yaşanan sorunlar eğitim hayatı başta olmak üzere toplumsal yaşamın her alanında etkisini göstermektedir. Sosyal medyada özellikle kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri teması başta olmak üzere insanların kendilerine ve birbirlerine karşı sevgi, saygı ve hoşgörülerinin azalmasının yol açtığı problemler ile yüzleşmekteyiz. Yapılan çalışmaların verileri ele alındığında; karakter özellikleri açısından Türklerin cesur, mert, akıllı ve düşünceli insanlar olduğu konusunda görüş birliği vardır. “Yaradılıştan iyidirler, samimî, mütevazı insanlardır. Türklerin en bariz özellikleri sadelik ve gönül temizliği ile açık yürekliliktir.” Bugün geline nokta bu özelliklerin yaşatılmasına neyin engel olduğunu arayıp bulmak gerekmektedir.

“Türkler ihtiyarlarla çocuklara hürmet ve riâyet gösterirler ve hattâ iyiliklerini hayvanlara bile gösterirler.” “Türkler uçan kuşa ateş etmesini hiç bilmezler.” “Bit ve tahtakurusu gibi hayvanların tırnak üstünde öldürülmesini bile vahşet saydıkları için, parmaklarının arasında bir iki kere ovaladıktan sonra ölüp ölmediğine bakmadan attıkları” vb. örnekler pekâla çoğaltılabilir. Buradan yola çıkarak bir dönem hayvanlara olan davranışları ile örnek gösterilen bir milletin günümüzde toplumun en hassas kesimi olan kadın ve çocuklarla gündeme gelmesi düşündürücüdür. Ayrıca Türkler'in sokak hayvanlarının beslenmesi ve bitkilerin yaşaması için vakıflar kurmuş oldukları göz önüne alındığında bugün toplum olarak kadınları korumak için dernekler ve vakıflar kurulması ilginçtir.

“Hemcinslerini severler ve icâbında yardımlarına koşarlar. Hemcinslerine karşı vazifeleri.. muâşeret âdabı hakkında da bir çok güzel ahlâk kaaideleri vardır. Karı-koca ihanetinden çekinirler, onun için Türkler arasında zinâ ender bir şeydir.” Osmanlı döneminde Türk erkeklerinin kadınlara verdikleri değeri ve onlara karşı tutumlarını anlatan bu sözler ile bugün arasında kıyaslama yapıldığında aldatma oranlarının artmış olduğu ve buna bağlı olarak boşanmaların, şiddetin yaygınlaşmış olduğu kabul edilmesi gereken bir gerçektir.

Osmanlı medeniyeti İslamiyet'in "Kendine nasıl muamele edilmesini istiyorsan, başkasına da işte öyle muamele et!" felsefesini özümsemiş ve bunu davranışlarına yansıtmıştır. Bu durum Avrupalılar nazarında da sabittir. Bu felsefenin altında eşi görülmemiş bir empati yeteneği vardır. Tüm okul programlarında empati becerisinin kazandırılması hedeflenirken uygulama aşamasına gelindiğinde olumlu sonuçlar alınamamış olmasının nedenleri araştırılmalıdır. Öğrencilere kültürel mirasları ve eski Türklerin üstün vasıfları aktararak rol model alınması sağlanmalıdır.

"Türkün şefkat ve insâniyet hissini inkâra imkân yoktur. Türkün bütün toplumsal sınıfları birbirine eşit tutan anlayışı da her türlü övgüye lâyık bir histir." "Dünyada esirlere, kölelerle, cariyelere ve hatta kürek mahkûmlarına Müslüman Türklerden daha iyi bakan ve daha iyi muamele eden hiçbir millet yoktur." Üç kıtaya yayılan bir imparatorlukta kendinden olmayana karşı eşit muamele ve anlayış yeteneği oldukça üstündür. Günümüzde aile içi şiddet ve artan boşanmalar değerlendirildiğinde kendinden olana dahi anlayışı olmayan insanlar topluluğu haline gelmemizin altında yatan sebeplerin iyi araştırılması gerekmektedir.

Fransız şair Lamartine "Türkler canlı ve cansız varlıkların hepsiyle iyi geçinirler: Ağaçlara, kuşlara, köpeklere, velhâsıl Allâh'ın yarattığı her şeye hürmet ederler; bizim memleketlerde başıboş bırakılan veyahut işkence edilen bu zavallı hayvan cinslerinin hepsine şefkat ve merhametlerini gösterirler." Osmanlı döneminde her canlıya karşı gösterilen sevgi ve merhametin bugüne ne şekilde yansıdığına bakıldığında sokak hayvanlarına karşı yapılan işkenceler toplumda ciddi problemlerin olduğunu göstermektedir.

"Pâdişâhına ihanet edip Hıristiyanlarla el-birliği eden hiçbir Türk'e rastlanılmaz." Bu sözden yola çıkarak bugün kendi çıkarları için farklı devletlerle ve ne yazık ki terör örgütleri ile iş birliği yapan bir milletin inşa edilmesi düşündürücüdür.

"Müslüman Türkler yeminleriyle sözlerine son derece sâdıktırlar." "Hilekârlıkla sahtekârlık bilmezler ve doğruluktan ayrılmazlar." "Türkiye'de doğruluk bir sokak fazileti hâline gelmiştir. İnsan çok defa Türklerin doğruluklarına hayran kalır." Türk hukuk sistemimizin dürüstlük kuralı temelinde inşa edilen güven teorisine dayandığı dikkate alındığında doğruluk erdeminin önemi bir kez daha açığa çıkmaktadır. Doğruluk yani yalan söylememe erdemini içselleştirmiş birey güvenilir kişidir ve bir toplumda güvenilir bireylerin sayısı arttıkça toplumda aidiyet ve dayanışma duygusu artmakla birlikte güven duygusu sarsılmamaktadır. Eski Türklerde ihtiras ve ihtişâmın olmadığını belirten görüşler ele alındığında bugün insanların birbirlerine karşı inançlarını zedeleyen en büyük etken kişilerin kendi çıkarlarını ön planda tutması ve bu nedenle doğruluktan taviz verebilmesidir.

Osmanlı topraklarında yaşamış ve gözlem yapmış olan Avrupalılar cinayet, intihar, kavga, yankesicilik, dolandırıcılık, hırsızlık suçlarının hiç yaşanmadığını ve Avrupa'da var olan dilencilerin bu topraklarda mevcut olmadığını dile getirmişlerdir. Günümüzde dilencilik bir meslek haline gelmesi ve sayılan suçların yaygınlaşmış olması topluma verilen değer eğitiminde bir yozlaşmanın olduğunu kanıtlamaktadır.

"Şimdiye kadar gördüğüm iki ayaklı hayvanlar içinde elimle öldürdüğüm takdirde en az acıyaçağım Türk ismindekindir" diyen bir İngiliz kadın seyyah Lady Craven aynı zamanda "Türklerin biz kadınlara karşı olan muameleleri bütün milletlere örnek olmalıdır." diyerek Türkleri model olarak göstermiştir. Benzer şekilde Loir, "Hiç şüphesiz ki, ahlâk bakımından Türk siyasetiyle medeni hayatı bütün cihana örnek olabilecek vaziyettedir."; Mac-Farlane, "Bu milletin o kadar tatlı bir konuşma tarzı vardır ki bütün milletlere örnek olabilirler." ifadelerini kullanmıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde Türklerin zeki, güzel, adil, yardımsever, hoşgörü sahibi, tatlı dilli, cesur, doğru, dürüst, namuslu, güvenilir, alçakgönüllü, açık yürekli, çalışkan, mütevâzi, ağırbaşlı, sade, sakın, sadık, saygılı, aile bağları güçlü, sevgi dolu, itaatkâr, ahlaklı ve cömert bir millet olduğu anlaşılmaktadır. Türklerin temiz oldukları, kılık kıyafet konusuna özen gösterdikleri ifade edilmiş ve bu memlekette cinayet, intihar, hırsızlık, dolandırıcılık, kavga

vakalarına ve dilenciye rastlanılmadığı, emniyet ve güvenliğin her zaman mevcut olduğu aynı zamanda son derece medeni ve hayırsever bir toplum olduğu özellikle de kadınlara karşı son derece saygılı oldukları yaratılıştan iyi ve merhametli bir millet oldukları belirtilmiştir. Ayrıca Türklerde, öfke, kibir, ihtişam, haset ve gurur duygusu bulunmamakla beraber küfürbazlık, oburluk, tembellik, cimrilik, sahtekârlık, hilekarlık, kumarbazlık, tefecilik, tekellilik nedir bilmedikleri zinadan uzak durdukları ifade edilmiştir.

Değer ve karakter eğitimine her kademe önem verilmesi ve bunun için eğitim planlanması yapılmaması önerilmektedir.

Profil olarak geçmişten örneklerle bir Türk imajı yaratılmalı ve derslerde öğrencileri eski Türklerin toplumsal hayatta yaşattıkları değerler aktararak rol model oluşturulması önerilmektedir.

Eski ve yeni nesil Türkler arasında ahlaki muhakeme, ahlaki ikilem tartışmalarının yaptırılması tavsiye edilmektedir.

Toplum bir bütün olarak düşünülerek temelden (aileden) bir eğitimin hayat bulması için okul-aile iş birliği artırılarak ailelere de eğitim verilmesi önerilmektedir.

Yükseköğretim kurumlarının lisansüstü eğitimlerinde öğrenci alımlarında ve mezunların herhangi bir işe alınmasında dürüstlük kuralının temel alınması toplumun geleceği için önerilmektedir.

Milli eğitim bakanlığı, sosyal işler ve aile bakanlığı, sağlık bakanlığı, iç işleri ve adalet bakanlıklarının birlikte ortak hareket etmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). *Türk millî eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleştirme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 6, No.16, 9-27,
- Aktan, C. C. (2003). *Değişim ve yeni global değerler, modernite ve postmoderniteye değişim* (Edit. Coşkun Can AKTAN), Konya: Çizgi Kitabevi.
- Alıcıgüzel, İ. (1998). *Öğrencilerde değer duygusunun ve olumlu davranışların geliştirilmesi: Çağdaş okulda eğitim ve öğretim*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Amicis, E. (1883). *Constantinople*, Paris: Merrill ve Baker.
- Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2014). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Bacanlı, H. (2005). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Barth, J. L. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi, YÖK/ Dünya bankası milli eğitimi geliştirme projesi hizmet öncesi öğretmen eğitimi*, Ankara.
- Bobaroğlu, M. (2002). *Aydınlanma sorunu ve değerler*, İstanbul: Ayna Yayınevi.
- Bonneval, C. (1740). *Anecdotes venitiennes et turquesou nouveaux memoires du Comte de Bonneval*, Francfort: Public Domain Mark.
- Brayer, A. (1836). *Neuf annees à constantinople*, İki Cilt, Paris: Bellizard.
- Brehier, L. (1924). *Histoire anönyime de la premlere Croisade*, Paris: Librairie ancienne Honoré Champion.
- Bruyn, L. C. (1732). *Voyages de comeille le Bruyn, par la Moscovie, en Perse et aux Índes orientales*, Amsterdam: Freres Wetstein.
- Castellan, A. L. (1811). *Lettres sur la Grâce, l'Hellespont et constantinople*, Paris: Kessinger.
- Craven, L. (1789). *Voyage de milady Craven à consrtantinople, par la crimee*, Paris: Durand.
- Danişmend, İ.H. (1982). *Garb menba'larına göre eski Türk seciyye ve ahlâkı*, İstanbul: İstanbul Kitabevi.
- Demirel, Ö. (2007). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: PegemA yayıncılık.
- Durdent, J.R. (1818). *Beautfe de l'histoire de Turquie*, Paris: Alexis Eymery.
- Duman, T., Karakaya, N., & Yavuz, N. (2001). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Durkheim, E. (2004). *Ahlak eğitimi*, (Çev: O. Adanır), İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Doğan, İ. (2002). *Soyoloji: Kuramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- d'Ohsson'nun, M. (1791). *Tableau general de l'Empire Othoman*, 4. Cilt, Paris: Imprimerie de monsieur.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), s. 55-72.
- Ertürk, S. (1997). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Metaksan Yayınları.

- Fromm, E. (1993). *Erdem ve mutluluk. Ahlak psikolojisi üzerine bir inceleme*. (Çev: A. Yorukan). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Gough, R. (2001). *Karakteriniz kaderinizdir* (Çev: G. Sezgi). Ankara: Hyb Yayınları.
- Guer, (1747). *Moeurs et usages des Turcs*, İki cilt, Paris: Merigot & Piget.
- Grelot, (1680). *Relation nouvelle d'un voyage de constantinople*, Paris: Rocolet, Pierre.
- Hâfız-ı Şîrâzî, (1256). *Dîvân-ı hâfız*, Kahire: Bulak.
- Hökekleli, H. (2013). *Psikoloji, din ve eğitim yönüyle insani değerler*, İstanbul: Pasifik ofset.
- İnal, R. (2004). *Eğitim ve iktidar-Türkiye'de ders kitaplarında demokratik ve milliyetçi değerler*, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Jehannot, P. (1732). *Voyage de Constantinople pour le rachat des captifs*, Paris: La V. Delormel / Rene Josse.
- Kanad, H. F. (1951). *Deneyysel pedagoji II*. Ankara: Örnek Matbaası.
- Kelley, T. (2003). *Character education, natural law, human happiness & succes.*, www.drTomKelley.com.
- Kerschensteiner, G. (1954). *Karakter kavramı ve karakter terbiyesi* (Çev: H. F. Kanad). Ankara: Örnek Matbaası.
- Kirschenbaum, H. (1995). *100 ways to enhance values and morality in schools and youth settings*. Massachusetts: Allyn & Bacon Company.
- Koç, M. (2014). *Bir aktivist olarak Hasan Basri Çantay'ın düşüncesinde pratik ahlâk temaları: din ve ahlâk psikolojisi perspektifinden semantik analizler*. 50. Yılında Hasan Basri Çantay Sempozyumu, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Lamartine, A. (1896/1897). *Voyage en Orient*, İki Cilt, Paris: Hachette, Furne, Pagnerre.
- Leming, J. S. (2000). *Teaching values in social studies education, past practices and current trends*. (http://www.usoe.k12.ut.us/curr/char_ed/fedproj/hist/)
- Lickona, T. (1992). *Educating for character (How our schools can teach respect and responsibility)*. New York: Bantam Books.
- Loir, D. (1654). *Les voyages du sieur du Loir*, Paris: Francois Clouzie.
- Mac-Farlane, C. (1829). *Ci Mistantinople et la Turquie*, İki Cilt, Paris: Moutardier.
- Mathieu, H. (1857). *La Turquie et ses differents peuples*, İki Cilt, Paris: E. Dentu.
- Marsigli, C. (1732). *L'etat militaire de l'Empire Ottoman*, Birinci Cilt, Lahey: Chez Pierre Gosse Et Jean Neulme Pierre De Hondl.
- Motraye, A. (1727). *Voyages en Europe, Asie et Afrique*, İki Cilt, La Haye.
- Nicolas, J. B. (1876). *Les quatrarns de Kheyam*, Paris: Imprimerie impériale.
- Nucci, L.P. (2001). *Education in the moral domain*. İngiltere: Cambridge University Press.
- Peyssonnel, M. (1785). *Lettre, contenant quelques observations relatives aux Memoires qui ont pam sous le nom de M. le Baron de Tott*, Amsterdam: La Compagnie.
- Poujoulat, B. (1853). *Histoire de constantinople*, İki Cilt, Paris: Amyot.
- Sauvaget, J. (1946). *"Fistoriens arabes"*, El-Câhız (Fazâil-ül-Etrâk müellifi), Paris.
- Simon, S. B., Leland, W H., & Kirschenbaum, H. (1972). *Values clarification a handbook of practical strategies for teachers and students*. New York: Hart Publishing Company, Inc.
- Süryânî Mîkâîl, (1905). *Chabot*, Cilt 3, Paris: Ernest Leroux.
- Schwartz, S. H. (1992). *Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In Advances in Experimental Social Psychology, 25, s.1-65. DOI: 10.1016/S0065-2601(08)60281-6.*
- Tanıt, T. (2007). *Eğitim yöneticilerinin değer tercihleri ile yaratıcılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Titus, H. H. (1946). *Living issue in philosophy*, USA: American Book Company.
- Thevenot, M. (1665). *Relation d'im voyage fait au Levant*, Paris.
- Thomton, T. (1812). *Etat actuel de la Turquie*, İki Cilt, Paris: Public Domain Mark.
- Ubcini, A. (1855). *La Turquie actuelle*, Paris: Hachette.
- Villamont, S. (1595). *Les voyages du seigneur de villamont*, Paris: Hachette livre-bnf.
- Yusuf Has Hâcib (1959). *Kutadgu Bilig*, (Çev. Reşid Rahmeti Arat), Ankara.
- Welton, D. A., & Mallan, J. T. (1999). *Children and their world*. Boston: Houghton Mifflin Company.

Reflections of Values on the Dimension of Behavior: The Example of the Ottoman State (1256-1924)¹

Büşra ELÇİÇEĞİ²

Abstract

Each nation tries to provide the necessary and desired behaviors to facilitate the adaptation of its citizens to public life through state education systems. The most basic structure that ensures the sustainability of a nation state is education, which allows the value judgments and cultural elements of society to be transferred to individuals. In order to ensure its socialization in a systematic way, the teaching of values education is an important and integral part of educational systems. In this study, in line with the observations and comments of thinkers and travelers who lived within the borders of the Ottoman State for a certain period of time, the values lived in the Ottoman nation within the Ottoman education system were examined. Qualitative research method was preferred in the study. Document review technique was used as a data collection tool and literature scanning was used. The compiled data was interpreted within the framework of descriptive analysis method. As a result, it has been observed that the values that stand out in the life of Turks are justice, benevolence, tolerance, truth, honesty, humility, open-heartedness, hard work, modesty, dignity, simplicity, loyalty, respect, love and generosity.

Keywords: Education, Ottoman state, European and Asian thinkers and travelers, Values education.

INTRODUCTION

Education is an institution that “reproduces the elements that the social and political system considers legitimate, necessary and obligatory” (İnal, 2004, p.48). The education system is a process in which students are tried to gain desired behaviors so that the individual can adapt to the social life they live in (Akbaş, 2004). Value judgments and cultural elements of the society are deliberately transferred to individuals in order for the individual to adapt to the society and for the continuity of the society (Ertürk, 1997; Demirel, 2007). The institutions where socialization is constantly reproduced through education are schools. In short, schools are institutions that try to transfer the understanding and attitudes that a society attributes to its own cultural values to the next generation (Nucci, 2001). On the other hand, childhood, which coincides with school age, is an important period in terms of moral education (Durkheim, 2004).

It is not possible for people to live in a certain social order with only written rules of law without moral values in a society (Aktan, 2003). For this reason, the values of the society they live in should be explained to the students through the lessons taught in schools (Barth & Demirtaş, 1997). Affective education should be given due importance in school programs so that values can be taught to students through schools (Alıcıgüzel, 1998). Schools have two programs, open (written, formal) and implicit (unwritten, informal). While the necessary knowledge and skills are taught in official programs, education especially in the field of values and attitudes is carried out through the hidden curriculum.

One of the main tasks of educational institutions is to students; to teach the (implicit) values that are explicitly or not stated in the school program, to contribute to their moral development and to provide an education that will positively affect their character (Akbaş, 2008). In addition to the cognitive goals that are expected to be acquired by the students through schools, there are

¹This research was produced from the study prepared as a result of the examination of the documents recommended in the Ottoman Education System I and II course during the course period of Marmara University Institute of Educational Sciences, Social Studies teaching doctoral program.

² Res. Assist., Marmara University, Atatürk Education Faculty, Istanbul-Türkiye, busra.elcicegi@marmara.edu.tr; belcicegi@gmail.com, orcid.org/0000-0002-1346-8185.

also affective goals. These include making students patriotic individuals, ensuring that they are respectful, honest and fair, etc. affective characteristics can be given as an example. Affective education includes knowledge, skills and values that integrate social relations and personal expectations. The content of affective education includes self-perception, values, morals, ethics, beliefs, social tendencies, feelings of appreciation, expectations and attitudes (Beane, 1990: cited in Bacanlı, 2005). According to Leming (2000), affective education will exist as long as schools exist. Because through schools, individuals are taught that knowledge is more valuable than ignorance, and social order is more valuable than disorder.

The concept of value, which is accepted to be brought to the social sciences by Znaniecki, is "valor" in Latin; "valeur" in French; English "value"; It is expressed with words such as "wert" in German (Tanit, 2007). In the conceptual framework, value is "positive features that have a value or are valuable" (Titus, 1946, p.333); It is defined as "the tendency to prefer a certain situation over another, the understandings that are the source of behaviors and serve to judge them" (Erdem, 2003) and "the criteria used to evaluate people and events, to select and legitimize actions" (Schwartz, 1992). According to another definition, it is "beliefs, ideas, actions and ideals worth living for". If values are put forward intuitively, this falls within the subject area of moral education; but if the knowledge of values (conceptualized) is put forward, this falls within the subject area of ethics (Bobaroğlu, 2002, p.66). Values teach individuals living in a society what is important, what should be preferred, in short, how they should live in the society they live in.

It is seen that among the general goals of educational institutions in every society, there are many values such as being patriotic, hardworking, clean, orderly, fair and honest (Akbaş, 2008). Kerschensteiner (1954) argues that all communities formed by people should develop values. According to the expression of Hökelekli (2013, p.12), values are the building blocks that enable every person to develop a good character beyond all kinds of religious and cultural differences. "A society and education system that does not strive for a life in accordance with values cannot prevent the moral decay and degeneration of humanity in any way." Value education has an important role to play in order to avoid social, cultural and moral degeneration.

Kanad (1951), who worked in the fields of moral and character education, said, "What kind of people should be trained in schools? What should be the main goal of schools?" In response to their questions, he said, "We want the next generation to come out of schools to have honor, be fair, brave, have a high sense of duty and honor, in short, have moral character." got the answer.

One of the most important tasks of educational institutions, which serve the basic purpose of gaining behaviors for the sustainability of society in order, from past to present, is value education. Value and moral education continued with traditional methods after the Second World War. In value education, four basic understandings, namely value realization, character education, citizenship education and moral education, have been adopted (Kirschenbaum, 1995).

Value realization is also known as life skills training. This approach helps the person to learn the knowledge, skills and emotions that will guide him throughout his life, without suggesting any value (Akbaş, 2008; Kirschenbaum, 1995). The basic assumption of the value realization approach is that individuals will not be able to clearly understand their own values (Welton & Mallan, 1999). By being guided by this approach, individuals are tried to help them establish their own value systems. The value realization approach deals with the process of creating values rather than the content of values (Simon, Leland & Kirschenbaum, 1972).

When the literature on character education is examined, it is seen that character is the organized state of values and the whole of human habits (Kerschensteiner, 1954; Lickona, 1992). According to Lickona (1992), an individual who receives character education is as smart as he is character, as kind as he is literate, as virtuous as he is knowledgeable. According to him, good citizen uses his intelligence for the good of society and works to build a better world. On the other hand, Gough (2001) describes people as quiet, shy, enthusiastic, etc. not based on

personality traits, but a person's honest-liar, selfish, respectful-disrespectful, reliable-untrustworthy, etc. He stated that we evaluated them in terms of whether they were or not. Character, on the other hand, can only be built with values education. Features that people highlight, admire, or respect are common. For example; Modest, honest, kind, loyal, patient, respectful, responsible and sincere people are considered by other people as people of character (Kelley, 2003).

Citizenship education aims to adapt the individual to the society in which he lives and to the institutions and organizations of the society (Duman, Karakaya & Yavuz, 2001). It is traditionally included in the textbooks of citizenship education, social studies, history and geography (Kirschenbaum, 1995). Citizenship education draws attention to the importance of solidarity in ensuring national unity and solidarity. Every state founded on a social contract sets rules that regulate social life through the rules of law and limits the wrongful behavior of the individual with sanctions with these rules. Law, which is a set of rules regulated by the state, is transferred to students by the state through schools (Doğan, 2002). Citizenship education also teaches what individuals should and should not do, in short, what their rights and responsibilities are.

Ethics is defined as the science of values (Aydın & Gürler, 2014) or an action clothed with value (Koç, 2014). Morality is the system of basic values that holds society together (Akbaş, 2008). The basic problem of morality is based on achieving good and avoiding evil (Fromm, 1993). Moral education gives individuals the knowledge, belief, attitude and behavior skills about being good morals. Good, beautiful, kind, etc. it tries to teach people to acquire behaviors, in short, to be moral (Kirschenbaum, 1995). Plato saw moral education as the duty of schools and tried to raise citizens who could use their minds for the benefit of society as much as he used himself (Lickona, 1992).

Purpose of the research

As a result of the literature review, there are studies on the importance of value and character education, why and how it should be taught in almost every field of education today. However, individuals living together in the Republic of Turkey, the social and cultural heirs of the Ottoman Empire, do not have much information about the adoption of values in the Ottoman society and the internalization of value-based character in the past. For this reason, in this study, the character profile of a nation related to the values lived in the past was examined rather than the subject of which values should be taught at which level of education and how. For this purpose, examples that give information about the behavioral dimension of the Turkish nation in the eyes of European and Asian travelers and thinkers are presented. The works published between the years 1256-1924 were examined. Although there have been criticisms since 1883, the Turkish nation was praised until 1924. This study was carried out in order to reflect on the issue of what might have changed in the society we live in during the 98-year period from 1924 to 2022, which causes our value judgments to vary considerably, and to make efforts to keep the old role model examples in the value dimension alive.

METHOD

This research was designed in accordance with the qualitative research design that allows rich descriptions (Büyüköztürk et al., 2016). The data of this research, in which the qualitative research method was used, were obtained by document analysis technique and literature review. The document analysis technique includes the analysis of all kinds of written documents that are the subject of the research and give us information about the researched problem (Şimşek and Yıldırım, 2016).

Working group

For the purpose of this research, Amicis (Constantinople, 1883), Bonneval (Anecdotes venitiennes et turquesou nouveaux memoires du Comte de Bonneval, 1740), Brayer (Neuf annees â constantinople, 1836), Brehier (Histoire aïonyme de la premlere Bruisade), 1924 (Voyages de comeille le Bruyn, par la Moscovie, en Perse et aux Indes orientales, 1732), Castellan (Lettres sur la Grâce, l'Hellespont et constantinople, 1811), Craven (Voyage de milady Craven â consrtantinople, par la crimee, 1789), Danishmend (Old Turkish character and morality according to Western sources, 1982), Durdent (Beautfe de l'histoire de Turquie, 1818), d'Ohsson's (Tableau general de l'Empire Othoman, 1791), Guer (Moeurs et usages des Turcs, 1747), Grelot (Relation nouvelle d'un voyage de constantinop le, 1680), Şîrâzî (Dîvân-ı hâfiz, 1256), Jehannot (Voyage de Constantinople pour le rachat des captifs, 1732), Lamartine (Voyage en Orient, 1896/1897), Loir (Les voyages du sieur du Loir, 1654), Mac-Farlane (Ci Mistantinopl) e et la Turquie, 1829), Mathieu (La Turquie et ses differents peuples, 1857), Marsigli (L'etat militaire de l'Empire Ottoman, 1732), Motraye (Voyages en Europe, Asie et Afrique, 1727), Nicolas (Les quatrarns de Kheyam, 1876), Poujoulat (Histoire de constantinople, 1853), Mikâîl (Chabo, 1905), Thevenot (Relation d'im voyage fait au Levant, 1665), Thomton (Etat actuel de la Turquie, 1812), Ubcini (La Turquie actuelle, 1855), Villamont, (Les voyages du seigneur de villamont, 1595) the works of the aforementioned authors were examined.

The selection of the sources from which the data of the research is provided creates the recommended reading lists in the Ottoman Education System course in the doctoral program of a higher education institution.

Data Collection Tools

In line with the purpose of the research, document analysis technique was used to collect data.

Document analysis is a technique based on the analysis and analysis of all kinds of sources containing written information about the targeted phenomenon or phenomena. Document analysis technique has advantages in terms of quality, low cost, sample size, long-term analysis, lack of reactivity, individuality and originality (Balcı, 2006; Şimşek & Yıldırım, 2016). Within the scope of literature review, postgraduate theses, articles, books etc. publications, libraries, works obtained from the national thesis center were examined. The research is limited to the years 1256-1924 in terms of time. The time range of the analyzed works covers these years. Even if the Turkish nation began to be criticized from 1855-57, articles that were praised until 1883, 1896, 1897 and 1924 were written. Although the owners of these articles were mostly Turkish-Islamic opponents who came to the Ottoman lands to gather information, positive articles were put forward.

Analysis of Data

In the study carried out, the data obtained as a result of the document analysis technique and literature review were interpreted with the descriptive analysis method. In this analysis method, concepts are summarized and interpreted within the framework of themes predetermined by the researcher. In the descriptive analysis method, direct quotations are often used to explain observations and opinions in an original way. Descriptive analysis method; It consists of four stages: creating a framework for descriptive analysis, processing data according to the thematic framework, defining the findings and interpreting the findings (Sözbilir, 2009; Şimşek & Yıldırım, 2016). In this context, a framework was created for the research on how values education came to life in the Ottoman Empire, and then the values were divided into categories (Ottoman-Turkish Image from the perspective of European and Asian travelers, thinkers and poets, national and spiritual values, moral values, social values from past to present. The data obtained were classified according to the determined categories, and the findings were interpreted in the next stage.

FINDINGS

The data obtained from the documents examined in this section are presented by interpreting with the descriptive analysis method.

Ottoman Turkish Image from the Perspectives of European and Asian Travelers, Thinkers and Poets

In this section, classifications for the Turkish image will be given from the eyes of European travelers and thinkers and Iranian poets. IX. In the 19th century, an Arab writer named Al-Câhiz describes the foresight and foresight of the Turk as follows: "As for the Turk, he has two pairs of eyes: one pair in front and the other in the back of his head. It alone means a whole community." (Sauvaget, 1946: 8). XI. In his work titled "Gesta Franconin et alionun Hierosolinütanonim", written in Latin, by an anonymous author who personally participated in the First Crusade in the 19th century, he explained the bravery (courage) and foresight (quick grasp) of the Turks as follows: Who can claim that he is a scholar and a judge of degrees that will (Brehier, 1924: 51).

XII. In his famous Vakaayi'nâme, the patriarch of Antakya Ya'kubi named Assyrian Mikail (1905), who lived in the 19th century, states that the Turks were very smart and skillful in organizing their lives. Hâfiz-ı Şîrâzî (1256: 9-10), one of the famous poets of Iran, describes the physical appearance (white skin and beauty) of the Turkish race in an ode with the following couplet: We sacrifice Samarkand and Bukhara for the black mole." Nicolas, one of the French translators, describes the beauty of the Turk in his work "Les Quatrarns de Kheyam", "Turkish woman or man is the epitome of beauty in the eyes of Iranians." expressed with his expressions (Nicolas, 1876: 61).

The traveler named Comeille Le Bruyn (1732, p.422) describes the Turks as follows: "Turks are generally tall, well-built and well-built men. Even in a single city in Christian Europe, there are more crippled and disfigured men than in the entire Ottoman empire. Turks live long because they are strong and strong. The reason for this should be sought in using healthy and good foods and avoiding foods that will upset their stomach, harm the lungs, heart and brain. That's why Turks rarely get sick. Diseases such as stones, sand, drops, etc. that we are always afflicted with are almost never seen in them."

A. L. Castellan (1811), in his work titled "Lettres sur la Grece, l'Hellespont et Constantimople", states that the Turks are extremely gentle, and that he cannot hide his surprise when he sees that the goal is achieved without being insulted or cursing even in the turmoil that resembles war.

English traveler Lady Craven, who is known for her hostility to Turks so much that she said "Of the two-legged animals I have ever seen, if I kill them with my hand, I will feel the least pity for the Turkish name", in her book "Voyage de Milady Craven â Constantinople, par la Crimie" published in 1789: Their behavior towards them should be an example to all nations." (Craven, 1789: 201, 253) and showed the Turks as a model.

Another Turkish enemy, British Mac-Farlane (1829, p.81), said of the Turkish nation, "This nation has such a sweet way of speaking that they can set an example for all nations." says.

The French Brayer (1836: 293-295) said, "Although kindness in Europe is often a veil that covers treachery and betrayal with grudge and malice (purpose), on the contrary, it is a natural result of the unshakable spirit of truth, justice and benevolence that constitutes their national creation in Turks." uses expressions.

With these explanations, it is understood that besides the intelligence, the Turks kept the values such as beauty, kindness, justice, helpfulness, tolerance, soft-spokenness, courage and manliness alive through their behaviors.

National and Spiritual Values from Past to Present

In this section, the seriousness, dignity, courage and bravery of the Turkish nation as well as the importance they attach to speaking the Turkish language are presented with the expressions of European travelers.

Marsigli (1732: 42), in his work "L'etat militaire de l'Empire Ottoman, ses progres et sa decadence", which he wrote about the Turkish military organization, describes the seriousness of the Turk with the following expressions: "It is rare that they laugh; their speech is very serious; They say very short words when talking about their work and they want to be told their meaning in few words."

The Swedish ambassador Mouradgea d'Ohsson, who became famous for his work on the Ottoman organization, states in his work that the behavior of almost all Ottoman Turks was dignified (d'Ohsson, 1791: 356).

The French writer Mathieu (1857: 51) confesses the Turkish solemnity as follows: "Whether he gets out of the hut to the Divan or comes down from the sofa and becomes a miserable person, he never loses his calmness."

Thornton (1812: 226), one of the British writers, describes the Turks as follows: "Turks are dignified and thoughtful. They seem calm. All their amusements are in tranquillity; they regard immorality and noisy behavior as folly; they spend every moment of their lives resting, except for serious work; They go to bed early and get up before sunrise."

Ubicini (283-284) describes the calm and dignity of the Turkish child as follows: "Turkish children are not like those in other countries. They neither make noise nor cry. During the three years I spent in the Orient (east), I did not hear any Turkish children shouting. The behavior of the puppies I saw going to school was calm and their gait was dignified like the old Ottomans."

In his work published in 1811 (p.69), Castellan explains the importance Turks attach to speaking the Turkish language as follows: "Turks believe that if they use a language other than Turkish, they will violate their dignity and dignity." Castellan (1811: 237) cites the following statements about the valor of the Turks: "Turks admire all of the rolling (manly, valiant) behaviors; Especially, they do not fail to do their best to those who show similar courage and even daring with calmness and responsiveness."

Durden (1818: 468) describes the bravery and courage of the Turk that intimidated the world as follows: "Unless the Christians are more orderly than themselves, the Turks, who are generally superior to them in battles, have always shown and are showing their courage, which no one can doubt."

Thevenot (1665: 111-112) made the following inferences about Turks: "Although many people in the Christian world think that Turks are demonic creatures, barbarians and irreligious people, those who have seen and met them have a completely different opinion; because they act in accordance with the idea that the Turks are good men and that they should be treated in the same way towards others as they would like to be treated. Genuine Turks are honest men, and honest people like themselves, whether Muslim, Christian or Jewish, are likely to respect and appreciate it. A Christian as well as a Turk believe that it is not right to deceive and defraud. Such sinners are rare, as suicide and murabaha (an Islamic financing model in which the owner freely buys a property and sells it to a customer at a profit) is considered a major sin among Turks.

They are very religious and very compassionate and humane. Turks are loyal to their sultan, whom they respect very much, they obey with their eyes closed; No Turk can be found who betrayed his sultan and cooperated with the Christians. They do not spar with each other and do not carry swords in cities; even their soldiers avoid carrying daggers. Dueling is unknown in Turkish countries: The reason for this is the policy of the Prophet Muhammad, which forbids alcohol and gambling, which are the two major issues of disagreement; that's why Turks with good morals don't drink wine at all; Both those who drink alcohol and those who are intoxicated

with opium and cannabis are not respected." In Loir (1654:193-194), "There is no doubt that Turkish politics and civilized life are in a position to set an example for the whole world in terms of morals." He once again showed the Turks as an example to the world. Despite their serious stance, the Turks are a cold-blooded and ready-to-respond nation, they speak little, their dignity, their calm and patience, their bravery, their courage and benevolence, their stance against all kinds of immorality, their behaviors that they do not want to be done to them, regardless of their nationality and religion. It has been stated that they do not do anything, are compassionate and honest people, have a strong sense of loyalty, internalize morality and set an example to the whole world in this regard. At the same time, it has been stated that the Turks stay away from the act of suicide and unjustly won jobs, and that they do not know what it is to fight with each other.

The French Baptistin Poujoulat (1853: 492) speaks of the new army soldiers training in Davudpaşa as follows: "They have all the appearance of strength, control and training: Their magnificent weapons are shining under the sun. Istanbul schools, where some people who cannot be considered as Muslims or Christians, were invented, are also operating at great expense. Henri Mathieu (1857: 49) used the following expressions in his encounter with old and new Turks: the race is no longer found anywhere.

The whole thought of today's Turk consists of dreams given to him by his stick; He has no desire other than to live inactive. Its field of activity has narrowed so much that when people see it, it is almost as if they were not created for walking. The vegetable life he was living cross-legged has deformed and aggravated all his organs; The magnificent state of the ancient Turks can only be seen in legends."

Edmondo de Amicis (1883: 425-426) of Italian origin makes the following comparison between old and new generation Turks: "At this point, almost the whole world is allied: The new Turk is not worth the old Turk. He has adopted our fabrics, all kinds of welfare reasons, our faults and vices, our senselessness; but since they have not yet accepted our feelings and opinions, they lost all the good sides of their old Ottoman-Turkish creation during this half-assembled transformation. What the old Turk sees for now as the product of Western (Western) civilization is lazy, incapable, faithless, money-loving, Frankish imitators, the enemy of all national traditions and servant-spirited herds of officials and an arrogant, immoral, immoral and worthless youth who could not be the shoes of their ancestors. consists of.

In the eyes of the old Turk, to be civilized means to dress like them and live like them; That is why, in his eyes, to think, act and live like the Franks means to tolerate all actions and customs that not only his own Muslim conscience but also every honest human conscience would condemn. According to this situation, the old Turk means that the new Turks called (Medenis) are not an Islamic group that has gone further than other Muslims on the path of righteousness and success; refrains from innovations and rejects and expels them with all their might because they come from the side whose negative consequences they witness every day. In his eyes, every reform movement in Europe means an infringement against his own creation and interests.

The government is revolutionary, the nation is conservative; the seeds of new ideas fall on hard and flat ground and perish from drought; The hand that rules the state clenches and shakes the sword, but it slips into the notorious hilt. That is why the reform movement, which has been experienced for fifty years, has not yet gone beyond a touch of the skin of the nation. The names were changed, but the endorsements remained as they were."

It has been stated that the Turks are strong and strong in education (education) and upbringing (education). However, it was stated that Turks who believed that there could be only one state in the world and that this would be the Islamic State were no longer encountered after 1857, and that the current Turks had no other purpose than to live inactively. When it comes to 1883, the new generation is not worth the old Turks, the Ottoman citizens lost their good qualities, they

adopted the negative aspects of Europe, but they went through a half-hearted change because they did not accept their ideas yet, and today's Turks, who are the product of Western civilization, are lazy, incapable, faithless, money-loving. It has been stated that it consists of a indecent, immoral and worthless youth, a Frankish imitator, the enemy of all national traditions.

Considering the historical chronology of the works examined, a nation that has been praised and shown as an example since 1256, during the years 1595, 1654, 1665, 1680, 1727, 1732, 1740, 1747, 1785, 17

57, it continued to be praised until 1800, 1870, 1897 and 1924.

Moral values

Turks have been known for their values of honesty, honesty, benevolence and self-sacrifice in war and peace from past to present. In this section, the perspectives of European and Asian thinkers and the descriptions reflecting the moral character of the Turkish nation are given.

As a result of the comparisons in the works examined in the time period discussed, there is a consensus around the world that the Turkish nation did not engage in disgraceful acts such as deceit, robbery and adultery. For example, Syriac Mîkâîl's (1905) "Turks have virtues. They do not know dishonesty and dishonesty, and they do not depart from the truth. Husband and wife are afraid of betrayal, so adultery is a rare thing among Turks." words can be displayed.

XVIII. In his book titled "Tableau general de l'Empire Othoman", written in 1791 (p.261) on the Ottoman state and social organization, M. d'Ohsson, the 19th century Swedish ambassador to Istanbul, describes the righteousness in Muslim Turkish thought as follows: righteousness must be the spirit of a Muslim's complete (completed) action and behavior. A Muslim is obliged not to gain anything except through legitimate means. Attempting to take advantage of an ill-gotten property is such a criminal and hateful act in the sight of Allah that it is not acceptable to even accept a gift from a person who earns his living ruthlessly and improperly."

Yusuf Has Hacıp defined righteousness in his famous work Kutadgu Bilig (Knowledge that brings happiness) as follows. "Look, if what he thinks and what he says are the same, he is the right person." (Yusuf Has Hacıp, cited in Arat, 1959: 53). The French poet Lamartine describes the incident he lived in Eyüp as he was leaving Istanbul at the end of his trip to Turkey in 1896-1897 (p.247) as follows: "People gathered around us to watch our departure; but we did not suffer any insult, nor did we lose anything from our belongings. Honesty has become a street virtue in Turkey. The Turks sitting under the trees in front of the cafe and the children passing by helped us load our belongings on our carts with our horses; They collected the things we forgot with our belongings that fell on the ground and brought them to us with their own hands."

After first serving in Austria, III. Comte de Bonneval, one of the French generals who entered the Ottoman service during the reign of Ahmed, made the following comparison between Turks, Greeks and Franks in 1740 (p.215): "Crimes such as injustice, usury, monopoly and theft are almost unknown murders among Turks: In short, whether Whether it is due to a conscientious responsibility or fear of punishment, they show such honesty that one often admires the integrity of the Turks."

French Loir (1654:189) describes the soft-spokenness of the Turks and the fact that they do not use bad words: It cannot be heard in the streets of the city, nor is it heard in their homes. The part of this situation that will make us blush and leave us astonished is that Turks do not have words of blasphemy not only in their mouths but also in their tongues: They only reproach Allah, saying (By Allah). Brayer cites the following facts about Turks in 1836 (p.198-199): "Arrogance and pride among Muslim Turks is almost unknown; This is one of the issues that the Qur'an most strongly prohibits. Genuine, the judge will be humble. He is always humble towards his fellow men. That is why there is no arrogance or grandeur in the Muslim-Turk's walk, although there is dignity and grandeur. He always speaks in a slow voice; hand and arm movements never show a dominating attitude; There is sweetness and ease in his actions."

Comte de Bonneval (1740: 24) describes how the Turks care about keeping their word: "The Turks show a devout loyalty to their promises." Mouradega d'Ohsson (1791: 467-469) says, "Muslim Turks are extremely faithful to their words with their oaths." says. The French writer Guer (1746: 374) describes the family relations of the Turks as follows: "The respect they have for their parents is admirable. Sons who are so outraged by nature are rare in Istanbul: among Turks, the influence and reputation of a head of family over his children is the same as the dominion that the first apostles had over their sons." On this subject, British Ambassador to Istanbul Sir James Porter (1769: 58) states, "Paternal love is very strong among Turks; For him, obedience is an unwavering obligation in children, along with submission and obedience to everything that may be related to the duty of adoption: As a result of this manner of upbringing, Turks show great respect for their elders and great respect for elders as they get older." conveys his thoughts.

Guer (1746: 352-353) explains the general interpretation of the moral values adopted by the Turkish nation as follows: "The dispositions of genuine Turks are generally good: They love virtue, hate evil, and do not fail to follow the principles of their religion.

They worship in their own way, fast, love their fellow men and rush to their aid when necessary, they detest murabaha (selling a property with profit on it) and black market. It is shown that arrogance and grandeur caused Iblis to be thrown out of the sky by covering his beauty and brilliance with ugliness and darkness. Miserliness fills the miser's coffers, but God empties his taxes in his soul and causes him to remain poor in his wealth. Fury raises the storms that the winds break on the sea in the soul of man; it suffocates the mind; opens the door to slander, insult, murder; makes man forget himself and Allah.

Gluttony caused the disaster of the first man. Envy is a fire in ashes. Laziness not only distracts us from our human responsibilities, but also makes us neglect our religious and worldly duties. "If you want the seven doors of hell to be closed, avoid sinning with the seven parts of your body!" they say. There are many good moral rules regarding the duties of a person towards his fellow citizens and even the manners of behavior on that occasion. Finally, it is one of the moral principles for the students to respect their teachers, to obey them in every way, not to refuse, and even not to speak too loudly in the presence of their teachers."

In terms of moral values, Turks are right, honest, honest, reliable, helpful, fair, soft-spoken, humble, hardworking, tolerant, modest, dignified, plain, calm, loyal, respectful, family ties are strong, loving, obedient, moral and generous. understood to be a nation.

It has been stated that Turks do not have anger, arrogance, magnificence, envy, pride and vengeance, but they stay away from adultery, which they do not know what it means to be blasphemous, gluttonous, laziness, stinginess, dishonesty, deceit, gambling, usury, monopoly.

Values for Social Life

The most important factor that ensures a peaceful coexistence in a society is the trust of individuals in the society towards each other and the state. The existence of trust is ensured by the fact that people and the state take certain rights and responsibilities into account.

In addition to the most basic right, the right to life, education, health, transportation and security needs must be met. In this section, the extent to which these needs were met in the Ottoman Empire will be explained from the perspective of Europeans.

French traveler Loir (1654: 188), in the letters he wrote between 1639 and 1641: "There is almost no case of murder in this country." used expressions. Another French traveler, Grelot (1680: 236), wrote in his work "Relationnouvelle d'un voyage de Constantinople" written in 1680: "There is no need to wait for the sound of the bell announcing that the people can go to the bathhouse, as the Romans once did; Turkish baths open from four in the morning and close only

towards eight in the evening; During all this time, there is never any noise or fight in the bath, no one's clothes or purses are stolen, and there is no need for the watchman that Ovide (the Latin poet) wanted to wait at the door to protect his clothes." saying how easy it is to meet the cleaning needs necessary for a healthy life, and theft, etc. He stated that no crimes were committed. Grelot (1680: 232) "Among all the nations of the world, there is not a single nation that adheres to cleanliness as much as the Ottoman Turks and Iranians in the Islamic community." used expressions. Also on this subject, an Italian named Amicis (1883: 420): "Faces, hands, feet, pure; patched clothes are scarce, and there are hardly any dirty ones; There is a general and reciprocal view of respect among all social classes." He drew attention to the importance that Turks gave to health and hygiene. Loir (1654: 150) also states, "All Turks are very clean." he said.

Sir James Porter, an enemy of Turks and Islam, who was in the British embassy in Istanbul in the 18th century, in his work published in 1769 (p.51-53): "In Turkey, there are roadblocks, house robberies and even cases of fraud and pickpocketing, is like unknown. Whether in war (War) or peace (Peace), roads are as safe as houses; it is always possible to traverse the entire imperial territory in absolute safety, especially by following the main roads; Despite the large number of passengers on a permanent cruise, it is impossible not to be astonished at the scarcity of events; In many years, only a single case can be encountered. However, Turks belonging to the lower strata should be afraid of committing crimes for a higher reason than fear of punishment." used expressions. It is quite remarkable that even the names known for their hostility towards Turks made such statements about the Turkish nation.

Guer, a lawyer who was a fierce enemy of Turks and Islam, in his work titled "Moeurs et usages des Turcs" published in 1747 (p. 188): "The safety and security prevailing both in Istanbul and in all the cities of the Ottoman Empire, left no room for hesitation. It undeniably proves that the Turks are civilized to a degree that has never been seen before, and that they have almost nothing to do with the barbarism for which they were rightly (!) accused for so long." It expresses how much a civilized nation the Turks are and how much they attach importance to security, which will ensure peace. The French doctor Brayer (1836: 196-197), after staying in Istanbul for a long time, made the following investigations about the Turks: "What is duel and suicide is unknown. Although there are very large police forces in some of Europe's capitals, they cannot prevent the murders and catch the murderers, but the police in Istanbul seem to have almost nothing to do. Pickpocketing, swindling, forging keys, smashing, breaking through a window, etc. As for the thefts with images, such cases are extremely rare."

Henri Mathieu (1857: 87) explains the reason why there were no cases of theft in the Ottoman Empire as follows: "Theft, which was once naturalized to such a degree that it was considered a custom in the East, is a murder that the Qur'an rejects and condemns.

One of the reasons preventing the repetition of thefts that spread by breaking doors among the Turks is that they are not magnanimous. Human nature does evil not for evil, but to provide something good; In Turkey, a good thing is a simple thing and that simple thing is cheaper than anywhere else in the world."

Loir (1654: 191) expresses the fact that Turks embrace the values of cooperation and solidarity and are a hardworking nation with the following sentences: "Beggars are rare in Turkey: there is no way that lazy beggars who overwhelm everyone in France can disturb anyone there."

The French traveler Motraye (1727: 263) said, "It is not even known what a beggar or a poor person who has made a profession of begging is in Turkey and Tatarstan (Crimea)." says. Comte de Bonneval (1740: 212): "With the city of Istanbul and around two million inhabitants, it must be counted as one of the largest cities in Europe.

Despite this population density, not a single beggar is coined." uses expressions. He confirms the comments of the European travelers and thinkers mentioned in Guer with the following statements: "There are no beggars in Istanbul."

Thevenot said that the fourth of the five pillars of Islam that the Turks abide by is zakat, and that the Turks do not fail to fulfill this condition, they are benevolent, they help all the needy whether they are Muslim, Christian or Jewish, regardless of religion or sect; therefore, he states that poor people are rarely encountered among Turks (Thevenot, 1665: 95-97). A French nobleman, who went on a trip to the Orient in 1588, cites the following anecdotes about Turks: "Just like Turks, Christians are accepted into this inn, and food, beverage and accommodation expenses are covered for three days: Because Turkish charities are inclusive to all people, regardless of religion." (Villamont, 1595: 227).

Castellan (1811: 226) gives the following information about the behavior of Turks in social relations: "Turks have the utmost respect for other people's women, and they consider it forbidden to stare at women when they come across them on promenades. Being in the architecture of Hatice-Sultan (M. Melling), she could talk to the sultan's courtiers without hesitation and see their faces open; whereas other Turkish officials would either lower their eyes or turn their heads when meeting with them. The palace kethüda who was guiding him, on the other hand, would not look the other way if you turned his head to the opposite side and gave him the words: Allah Almighty orders us not to covet possessions! would say."

Thornton (1812: 309), one of the British writers, expresses the behavior of Turks towards other societies as follows: "Turks, in their relations with the Gavurs, take care to be tolerant towards their interlocutors by avoiding their dominating desires."

Guer (1747: 217-221) gives the following explanation about the Turks: "Treat others the way you want to be treated yourself!"

Baron de Tott (1785: 251) relates the following facts about the Turks: "We must admit that it is only Europeans who mistreat their slaves and concubines: it is probably because the Orientals saved money to buy slaves and concubines, whereas we bought them to save money. it must be." Mouradgea d'Ohsson, on the other hand, makes the following comment on this subject: "There is no nation in the world that looks after and treats captives, slaves, concubines, and even slavers better than Muslim Turks."

XVII. The French traveler Loir (1654: 166), who lived in the 19th century, relates the following statements about the Turks: If truth is more important than courtesy in the field of custom, then the Turks are as good men as we are.

They are better than creation; they should not be thought to be caused by the effect of the climate; Because even though the Greeks were born in the same country, they are so different from the Turks in terms of temperament that they have inherited their ancestors' bad habits, that is, their deceitfulness, treachery and selfishness. Turks are extremely sincere and modest people. The most obvious characteristics of the Turks are simplicity and purity of heart, as well as an unprecedented openness."

Italian Amicis (1883: 428) makes the following inference about the Turkish nation: "It is impossible to deny the Turkish people's feeling of compassion and humanity. It is not possible to deny other virtues such as the feelings of gratitude and gratitude they feel for the smallest good deeds, the tradition of condolences to the dead, the hospitality practiced with great courtesy and the habits of respect for animals, which show the spiritual nobility of the Turkish race. The Turkish understanding of keeping all social classes equal is a feeling worthy of all kinds of praise. There is no denying the traditions that have spawned countless proverbs full of wisdom and prudence."

The main ones of the old Turkish charity works, which are a part of social life; hospitals, asylums, mosques, madrasas, schools, inns, caravanserais, embankments, fountains, public fountains, cisterns, wells, bridges, roads, pavements and almshouses. Passengers are accommodated free of charge for three days in inns and caravanserais. In the almshouses in the cities, those in need are given a meal at every meal. Music chapters are organized in hospitals in order to strengthen the spirituality of the patients.

Since the rescue of those imprisoned by debt is considered the most important charity, the debts of these people are paid by going to the prisons. Those in need, who are bored and ashamed to express their needs, are secretly helped without any indication of who they are.

There were no beggars in ancient Turkey, since the principles of charity and zakat were fully and even more fully respected. It has become a tradition to free slaves and concubines on various occasions. In madrasas, where both religious and worldly sciences are taught, students' food, beverage and accommodation expenses are covered.

If the owners of the houses burned in the fires are deprived of financial power, these houses are built by charity owners and their institutions free of charge. The debts of the dead are paid by the connoisseurs of charity and hasenat. Tables are open to everyone in all Turkish houses, even to the village huts. In fact, the villagers go down the roads, look for guests to host and distribute ayran (Danishmend, 1982).

In this section, it is stated that the Turks are clean, they pay attention to the issue of dress and that there are no murders, suicides, theft, fraud, fights and beggars in this country, safety and security are always available, and at the same time, it is an extremely civilized and charitable society, especially to women. It has been stated that they are extremely respectful towards people and they are tolerant towards every human being (even people who are lower than themselves: even slaves), and they are a good, sincere, merciful and humble nation by nature.

It has been emphasized that the most distinctive features of the Turkish nation are simplicity, purity of heart and open-heartedness.

Values of Natural Environmental Life

In this section, examples will be given in which the compassion and mercy of the Turkish nation towards the natural environment and animals will be illustrated.

In his travelogue, Du Loir states that there were buildings built for cats in some cities of the Ottoman Empire, foundations were established for their food, their humanity to save horses from their heavy burdens, and that the Turkish Courthouse punished those who carried too much load for animals, and condemned this situation. After one of the great philosophers bought all the fish in a fishing net, they poured them into the sea immediately after they bought them, and they freed the caged birds and prevented the birds from being killed. He says that he finds it completely ridiculous that noble families hire servants to serve the animals.

However, he states that since some of them could not help but feel the compassion they have for all animals, they built huts on the streets to accommodate dogs with puppies and they took care to meet their food, and that they thought that the best-hearted of the Turks gained many rewards that would open the gates of paradise to them (Loir, 1654).). Although it is a work written for the purpose of criticism, these statements show that the Turks have a superior compassion and compassion towards every living thing.

A priest named Pere Jehannot stated in his work "Voyage de Constantinople pour le rachat des captifs", which he wrote in 1732, that the Turks established foundations to prevent the trees they love from drying out and to ensure that they were irrigated and cared for, and that they saw this as a reward (Jehannot, 1732: 316-317).

Marsigli (1732: 35), on the other hand, explains the Turks' dislike for hunting: "The Turks do not know how to shoot a flying bird; For this reason, many game birds were found in the Lands that the emperor seized from them."

Guer (1747: 217-221) gives the following explanation about the Turks: "Butchers are assigned to keep a certain amount of cats and dogs every day. There is a hospital in Damascus for the treatment of cats and dogs that get sick."

Grelot (1680. 275) expresses the following thoughts on the benevolence and compassion of the Turks: "Bread, soup, etc., to the poor every day, in hospitals called asylums. there are distributing institutions; Like humans, dogs also benefit from these alms of Muslim Turks; Although the Turks are affectionate towards these animals, they never let them into their homes; Since they always live on the streets, they make small huts and huts for them next to their houses."

Castellan (1811: 227) expresses Turkish kindness as follows: "Turks show respect and obedience to elders and children, and they even show their kindness to animals."

Bonneval (1740: 214) on the other hand, the Turks' cats, dogs, etc. It confirms that they have built foundations for stray animals such as He also stated that most people had caravanserais and fountains built from spring waters to accommodate passengers and animals during their journey.

Thevenot (1665: 95-97) The Turks' compassion towards animals, that many people freed them after buying birds on market days, they could not tolerate torture of any animal because of this, they acted quickly so that the animal would not suffer when they were slaughtering the chickens, if it was the French way. it means that if they see the chicken being slaughtered, they can't help but lower a few sticks. He also states that because they consider it cruel to kill animals such as lice and bedbugs on their nails, they rubbed it between their fingers for a couple of times and then discarded it, regardless of whether it died or not. He tells that some people, while dying, left many bequests to give food to so many dogs and so many cats a week, and they gave money to bakers and butchers for this good to be done.

The English traveler Lady Craven (1789: 171) describes the Turks' love of trees as follows: "The Turks have such a reverence for the beauties of nature that if they build a house in a place where there is a tree, they leave a clearing enough for this tree, which they consider the most beautiful ornament on their roofs.

To tell the truth, after you compare a chimney with a beautiful tree, tell me if the Turks were right."

Lamartine (1896/97: 259), one of the famous French poets, wrote in his travel book: "Turks get along well with all living and non-living things: They respect trees, birds, dogs, in short, everything that Allah has created; they show their compassion and mercy to all these poor animal species that are left unattended or tortured in our lands. Water buckets are lined up on all streets for neighborhood dogs at certain times; While some Turks die for the doves they have fed all their lives, they build foundations and ensure that fodder is sprinkled after them.» used expressions.

It has been stated that Turks have very high feelings of love, compassion and compassion towards animals, plants and all kinds of creatures created by Allah. For this purpose, they have established foundations, established hospitals for the care of animals that are equivalent to current veterinary medicine, do what is necessary for the care of these creatures even after they die by will, buy the birds and liberate them, cannot stand the torture of animals, and who carry excessive burdens for animals to prevent this from happening. It is explained with examples that they carry cargo as a benchmark.

Results and discussion

At the point reached from the past to the present, the change and transformation in value education and the problems experienced in the internalization of value transfer show their effects in all areas of social life, especially in education life.

In social media, we are confronted with the problems caused by the decrease in people's love, respect and tolerance towards themselves and each other, especially the theme of violence against women and femicide. Considering the data of the studies carried out; In terms of their character traits, there is a consensus that Turks are brave, brave, smart and thoughtful people. "They are good by nature, they are sincere, humble people.

The most obvious characteristics of the Turks are simplicity, purity of heart and open-heartedness." At the point reached today, it is necessary to seek and find out what prevents these features from being kept alive.

"Turks show respect and obedience to elders and children, and they even show their kindness to animals." "The Turks do not know how to shoot a flying bird." "Because they consider killing animals such as lice and bedbugs on the nails atrocious, they rubbed it between their fingers for a couple of times and then discarded them, regardless of whether they died or not", etc. examples could well be multiplied.

From this point of view, it is thought-provoking that a nation, which was once shown as an example with its behavior towards animals, comes to the fore with the most sensitive part of the society, women and children. In addition, considering that Turks have established foundations for the feeding of stray animals and the survival of plants, it is interesting that associations and foundations are established today to protect women as a society.

"They love their fellow man and come to their aid when necessary. There are many good moral rules regarding their duties towards their fellow citizens, their manners of behavior. Husband and wife are afraid of betrayal, so adultery is a rare thing among Turks." When a comparison is made between these words, which describe the value Turkish men gave to women and their attitudes towards women in the Ottoman period, and today, it is a fact that should be accepted that the rates of cheating have increased and accordingly divorces and violence have become widespread. Ottoman civilization and Islam: "Treat others the way you want to be treated yourself!" He assimilated his philosophy and reflected it in his actions.

This situation is also stable in the eyes of Europeans. Underneath this philosophy is an unprecedented capacity for empathy. While it is aimed to gain empathy skills in all school programs, the reasons for not getting positive results when it comes to the implementation phase should be investigated. Students should be provided with role models by transferring their cultural heritage and superior qualities of the old Turks.

"It is impossible to deny the Turkish feeling of compassion and humanity. The Turkish understanding of keeping all social classes equal is a feeling worthy of all kinds of praise." "There is no nation in the world that looks after and treats captives, slaves, concubines, and even slaves better than Muslim Turks." In an empire spanning three continents, the ability to treat and understand the non-self is quite superior.

Today, when domestic violence and increasing divorces are evaluated, the reasons underlying our becoming a community of people who do not even understand themselves need to be investigated thoroughly.

The French poet Lamartine said, "Turks get along well with all living and non-living things: they respect trees, birds, dogs, in short, everything that Allah has created; They show their compassion and mercy to all these poor animal species that are left unattended or tortured in our lands." When we look at how the love and compassion shown towards every living thing in

the Ottoman period is reflected today, the tortures against stray animals show that there are serious problems in the society.

"No Turk can be found who betrayed his sultan and cooperated with the Christians." Based on this promise, it is thought-provoking to build a nation that cooperates with different states and, unfortunately, terrorist organizations for its own interests.

"Muslim Turks are extremely faithful to their word with their oaths." "They do not know deceit and dishonesty, and they do not depart from the truth." "Accuracy has become a street virtue in Turkey. One often admires the truthfulness of the Turks." Considering that our Turkish legal system is based on the theory of trust built on the principle of honesty, the importance of the virtue of righteousness becomes evident once again.

The individual who has internalized the virtue of truth, that is, not to lie, is a reliable person, and as the number of reliable individuals in a society increases, the sense of belonging and solidarity in the society increases, but the sense of trust is not shaken. Considering the opinions stating that there was no passion and magnificence in the old Turks, the biggest factor that harms people's beliefs towards each other today is that people keep their own interests in the foreground and therefore make concessions from truth.

Europeans who lived and observed in the Ottoman lands stated that crimes such as murder, suicide, fighting, pickpocketing, fraud, theft never occurred and that the beggars that existed in Europe did not exist in these lands. Today, the fact that begging has become a profession and the crimes listed have become widespread, proving that there is a corruption in the value education given to the society.

Lady Craven, an English traveler who said, "Of the two-legged animals I have ever seen, if I kill them with my hand, I will feel the least pity for the Turkish name", also said, "The treatment of Turks towards us women should be an example to all nations." He showed the Turks as a model. Similarly, Loir said, "There is no doubt that Turkish politics and civilized life in terms of morals are in a position to set an example for the whole world."; Mac-Farlane said, "This nation has such a sweet way of speaking that it can set an example for all nations." used expressions.

When evaluated in general, Turks are intelligent, beautiful, fair, helpful, tolerant, soft-spoken, brave, truthful, honest, chaste, reliable, humble, open-hearted, hardworking, modest, dignified, plain, calm, loyal, respectful, family ties are strong. It is understood that it is a loving, obedient, moral and generous nation.

It is stated that the Turks are clean, they pay attention to the issue of dress, and there are no murder, suicide, theft, fraud, fights and beggars in this country, safety and security are always available, and it is an extremely civilized and charitable society, especially against women. It is stated that they are a good and merciful nation by nature.

In addition, it has been stated that Turks do not have anger, arrogance, grandeur, envy and pride, but they stay away from blasphemy, gluttony, laziness, stinginess, dishonesty, deceit, gambling, usury, monopoly, and stay away from adultery. It is recommended to give importance to value and character education at every level and to plan training for this. As a profile, a Turkish image should be created with examples from the past and it is suggested to create a role model by conveying the values that the old Turks lived in the social life of the students in the lessons. It is recommended to have moral reasoning and moral dilemma discussions between old and new generation Turks.

Considering the society as a whole, it is recommended to provide education to families by increasing school-family cooperation in order to bring a basic (family) education to life. It is recommended for the future of the society that the principle of honesty should be taken as a basis in the graduate education of higher education institutions, in the recruitment of students

and in any employment of graduates. It is suggested that the ministry of national education, the ministry of social affairs and family, the ministry of health, the ministries of interior and justice should act together.

REFERENCES

- Akbaş, O. (2004). *Türk millî eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçeleşme derecesinin değeriendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 6, No.16, 9-27,
- Aktan, C. C. (2003). *Değişim ve yeni global değerler, modernite ve postmoderniteye değişim* (Edit. Coşkun Can AKTAN), Konya: Çizgi Kitabevi.
- Alicıgüzel, İ. (1998). *Öğrencilerde değer duygusunun ve olumlu davranışların geliştirilmesi: Çağdaş okulda eğitim ve öğretim*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Amicis, E. (1883). *Constantinople*, Paris: Merrill ve Baker.
- Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2014). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Bacanlı, H. (2005). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Barth, J. L. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi, YÖK/ Dünya bankası milli eğitim geliştirme projesi hizmet öncesi öğretmen eğitimi*, Ankara.
- Bobaroğlu, M. (2002). *Aydınlanma sorunu ve değerler*, İstanbul: Ayna Yayınevi.
- Bonneval, C. (1740). *Anecdotes venitiennes et turquesou nouveaux memoires du Comte de Bonneval*, Francfort: Public Domain Mark.
- Brayer, A. (1836). *Neuf annees à constantinople*, İki Cilt, Paris: Bellizard.
- Brehier, L. (1924). *Histoire auiönyme de la premlere Croisade*, Paris: Librairie ancienne Honoré Champion.
- Bruyn, L. C. (1732). *Voyages de comeille le Bruyn, par la Moscovie, en Perse et aux İndes orientales*, Amsterdam: Freres Wetstein.
- Castellan, A. L. (1811). *Lettres sur la Grâce, l'Hellespont et constantinople*, Paris: Kessinger.
- Craven, L. (1789). *Voyage de milady Craven à consrtantinople, par la crimee*, Paris: Durand.
- Danişmend, İ.H. (1982). *Garb menba'larma göre eski Türk seciyye ve ahlâkı*, İstanbul: İstanbul Kitabevi.
- Demirel, Ö. (2007). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: PegemA yayıncılık.
- Durdent, J.R. (1818). *Beaufte de l'histoire de Turquie*, Paris: Alexis Eymery.
- Duman, T., Karakaya, N, & Yavuz, N. (2001). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Durkheim, E. (2004). *Ahlak eğitimi*, (Çev: O. Adanır), İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Doğan, İ. (2002). *Soyoloji: Kuramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- d'Ohsson'nun, M. (1791). *Tableau general de l'Empire Othoman*, 4. Cilt, Paris: Imprimerie de monsieur.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), s. 55-72.
- Ertürk, S. (1997). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Metaksan Yayınları.
- Fromm, E. (1993). *Erdem ve mutluluk. Ahlak psikolojisi üzerine bir inceleme*. (Çev: A. Yorukan). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Gough, R. (2001). *Karakteriniz kaderinizdir* (Çev: G. Sezgi). Ankara: Hyb Yayınları.
- Guer, (1747). *Moeurs et usages des Turcs*, İki cilt, Paris: Merigot & Piget.
- Grelot, (1680). *Relation nouvelle d'un voyage de constantinop le*, Paris: Rocolet, Pierre.
- Hâfız-ı Şîrâzî, (1256). *Dîvân-ı hâfız*, Kahire: Bulak.
- Hökelekli, H. (2013). *Psikoloji, din ve eğitim yönüyle insani değerler*, İstanbul: Pasifik ofset.
- İnal, R. (2004). *Eğitim ve iktidar-Türkiye'de ders kitaplarında demokratik ve milliyetçi değerler*, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Jehannot, P. (1732). *Voyage de Constantinople pour le rachat des captifs*, Paris: La V. Delormel / Rene Josse.
- Kanad, H. F. (1951). *Deneysel pedagoji II*. Ankara: Örnek Matbaası.
- Kelley, T. (2003). *Character education, natural law, human happiness & succes.*, www.drtoinkelley.com.
- Kerschensteiner, G. (1954). *Karakter kavramı ve karakter terbiyesi* (Çev: H. F. Kanad). Ankara: Örnek Matbaası.
- Kirschenbaum, H. (1995). *100 ways to enhance values and morality in schools and youth settings*. Massachusetts: Allyn & Bacon Company.
- Koç, M. (2014). *Bir aktivist olarak Hasan Basri Çantay'ın düşüncesinde pratik ahlâk temaları: din ve ahlâk psikolojisi perspektifinden semantik analizler*. 50. Yılında Hasan Basri Çantay Sempozyumu, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Lamartine, A. (1896/1897). *Voyage en Orient*, İki Cilt, Paris: Hachette, Furne, Pagnerre.

- Leming, J. S. (2000). *Teaching values in social studies education, past practices and current trends*. ([Http://www.usoe.k12.ut.us/curr/char_ed/fedproj/hist/](http://www.usoe.k12.ut.us/curr/char_ed/fedproj/hist/))
- Lickona, T. (1992). *Educating for character (How our schools can teach respect and responsibility)*. New York: Bantam Books.
- Loir, D. (1654). *Les voyages du sieur du Loir*, Paris: Francois Clouzie.
- Mac-Farlane, C. (1829). *Ci Mistantinople et la Turquie*, İki Cilt, Paris: Moutardier.
- Mathieu, H. (1857), *La Turquie et ses differents peuples*, İki Cilt, Paris: E. Dentu.
- Marsigli, C. (1732). *L'etat militaire de l'Empire Ottoman*, Birinci Cilt, Lahey: Chez Pierre Gosse Et Jean Neulme Pierre De Hondl.
- Motraye, A. (1727). *Voyages en Europe, Asie et Afrique*, İki Cilt, La Haye.
- Nicolas, J. B. (1876). *Les quatrarns de Kheyam*, Paris: İmprimerie impériale.
- Nucci, L.P. (2001). *Education in the moral domain*. İngiltere: Cambridge University Press.
- Peyssonnel, M. (1785). *Lettre, contenant quelques observations relatives aux Memoires qui ont pam sous le nom de M. le Baron de Tott*, Amsterdam: La Compagnie.
- Poujoulat, B. (1853). *Histoire de constantinople*, İki Cilt, Paris: Amyot.
- Sauvaget, J. (1946). *"Fistoriens arabes"*, El-Câhız (Fazâil-ül-Etrâk müellifi), Paris.
- Simon, S. B., Leland, W H., & Kirschenbaum, H. (1972). *Values clarification a handbook of practical strategies for teachers and students*. New York: Hart Publishing Company, Inc.
- Süryânî Mîkâîl, (1905). *Chabot*, Cilt 3, Paris: Ernest Leroux.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *In Advances in Experimental Social Psychology, 25*, s.1-65. DOI: 10.1016/S0065-2601(08)60281-6.
- Tanıt, T. (2007). *Eğitim yöneticilerinin değer tercihleri ile yaratıcılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Titus, H. H. (1946). *Living issue in philosophy*, USA: American Book Company.
- Thevenot, M. (1665). *Relation d'im voyage fait au Levant*, Paris.
- Thomton, T. (1812). *Etat actuel de la Turquie*, İki Cilt, Paris: Public Domain Mark.
- Ubcini, A. (1855). *La Turquie actuelle*, Paris: Hachette.
- Villamont, S. (1595). *Les voyages du seigneur de villamont*, Paris: Hachette livre-bnf.
- Yusuf Has Hâcib (1959). *Kutadgu Bilig*, (Çev. Reşid Rahmeti Arat), Ankara.
- Welton, D. A., & Mallan, J. T. (1999). *Children and their world*. Boston: Houghton Mifflin Company.